STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 01423

BAYM SHVEL

Sz. Horonczyk

Permanent preservation of this book was made possible
by Mildred Zagelbaum
in honor of Arthur Zagelbaum on his 50th Birthday

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ש. האָראָנטשיק

ביים שוועל

„קינדער-פריינד", וואַרשע

אָן טאַטן

די מומע מאַשע מיט אַן איבערגעהאָנגען טוך איבער די פּלייצעס, פון הינטער וועלכן דער הויקער שפּאַרט איר אַרויס, ווי אַן אומבאַקוועמטע לאַסט, נעמט ביניאָמינען אָן בײַ דער האַנט:

— קינד׳ וועסט דיך פאַרקילן! קום, וועסטו בײַ מיר שלאָפן... ראַנע שייגעץ, פּונקט הײַנט האָט זי געמוזט אַוועקפאָרן...

זי רעדט נאָך, נאָר ביניאָמין רײַסט אַרויס זײַן האַנט, גייט אַרויט פאַר דער טיר. דאָרט פאַרפאָרט דעם פעטער דאָווידס קאַרעטע פון דאָרף. צוויי ווײַבער פירן אַרויס די מומע פעסע׳ זעצן זי אַרײַן אין דער קאַרעטע׳ זיי טרייסטן זי: „גאָט קאָן נאָך העלפן, בײַ אים אין הימל איז אַלץ מעגלעך”׳ די קאַרעטע פאָרט אָפּ.

און ווידער איז אַ טאָג. די קוילעס אין טאַטנס שטוב קוימען אַזוי אומאויפהערלעך, אַז זיי ווירקן שוין באַלד נישט. דערנאָך הערן די געשרייען מיט איינמאָל אויף...

אַ מידע נאָכמיטאָגדיקע זון ליגט איבערן הויף. ביניאָמין און לייבל דער מומע כאַנעס זיצן אויפן הויף ווײַט אין צווייטן עק, אויף אַ לייטער וואָס שטייט לעבן אַ היי-בוידעם. ביניאָמין וויל נאָך עפּעס גיין אין שטוב. דאָס הויז איז פול מיט מענטשן פון גאַס. די מומע מאַשע זיצט אויף דער ערד, די קאָפּקע האָט זיך איר אַראָפּגערוקט, זי שלאָגט זיך קאָפּ אין דער ערד און וויינט... ביניאָמין האָט אַזעלכעס נאָך קיינמאָל נישט געזען. אַ ווײַל שטייט ער ווי פאַרגאַפט, צוקוקנדיק ווי אַ מענטש שלאָגט זיך דעם אייגענעם קאָפּ אין דער ערד. יאָמער-געשרייען וועקן אים אויף פון זײַן פאַרבליפטקייט. ער אײַלט אַרײַן׳ די שטוב איז אויך פול מיט מענטשן. ליכט ברענען, אויפן טיש שטייען פלעשלעך מעדיצין. דער אוילעם דאַוונט עפּעס שאָקלענדיק זיך אין דער זײַט, ווו דעם טאַטנס בעט שטייט..

— האָסט שוין נישט קיין טאַטן! — הערט ביניאָמין הינטער זיך.

עפעס גיט אים אַ בליק אויף אין קאָפּ, אַן איימע באַפאַלט אים. ער נעמט שרייַען. איימע און שרעק פלאַטערן אין אים. אָן זייַן וויסן נעמען זייַנע הענט רייַסן פון זיך די מאַלבושים, עס ווערט אים פינצטער אין די אויגן...

...דערנאָך געפינט זיך ביניאָמין ביי דער מומע ראַנען. אין הויף דאָרט זיצט ייִסראָעל נויעך און אַווראָמעלע אויף אַ בענקל. זיי וויגן זיך מיטן בענקל און פלייַסן זיך אַראָפּצוּוואַרפן איינער דעם צווייטן. ביניאָמין דערמאָנט זיך, אַז דער טאַטע לעבט שוין נישט מער. ער לויפט אַרייַן אין דער פּוסטער שטוב. דאָרט איז איצט ליידיק און לויז. ער וואַרפט זיך אויף דער ערד, דאָס פּאָנעם פאַרגראָבן אין די הענט.

...ביניאָמין האָט געזען ווי מ'האָט דעם טאַטן, אַ באַדעקטן מיט שוואַרץ געוואַנט, אַראָפּגעלאָזט אין אָפענעם קייווער. עמעצער מיט אַ געעפנט מעסער אין האַנט האָט זיך צוגעבויגן צו ביניאָמינען, אָנגעכאַפּט זייַן קלאַפּע פון רעקל און געוואָלט אייַנשנייַדן. אַן אַנדערער האָט אים אָפּגעהאַלטן מיט אַ פרעג:

— ווי אַלט איז ער דען?

באַלד איז געוואָרן אַ געפילדער ווי אויף אַ יאַריד:

— צען יאָר ערשט – מ'דאַרף נישט.

— נישט שנייַדן...

— ווער הייסט דען שנייַדן?...

— קוירייע זייַן טוט מען ערשט פון דרייַצן יאָר.

— איך שנייַד דען? – כ'האָב געמיינט...

— און איך זע, ר'גייט שוין שנייַדן! ערשט מוז מען פרעגן.

— גראָבע יונגען, אַלץ ווייסן זיי...

דערפאַר מאַלקען האָט מען יאָ אייַנגעשניטן אין קליידל, מ'האָט זי געהייסן נאָכזאָגן אַ פּאָר ווערטער און מער אייַנרייַסן דאָס געשניטענע. זי האָט ערנסט געטון וואָס מ'האָט זי געהייסן און די טרערן זענען איר שטיל פון די אויגן גערונען.

נאָך דער לעווייַע אַהייקומענדיק, האָט מען די קינדער אַרייַנגעפירט צו דער מוטער, מ'האָט זיי פריִער געלערנט וואָס

זיי זאָלן רעדן. בּיניאָמין מיט ייִסראָעל נויעכן בּײַ דער האַנט זענען צוזאַמען אַרײַנגעגאַנגען. די מוטער איז געלעגן אין בּעט. זי האָט די קינדער לאַנג באַטראַכט און רויִק געפרעגט:

— וואָס מאַכט דער טאַטע?

ייִסראָעל נויעך האָט עפּעס אָנגעהויבּן צו פּרעפּלען בּיניאָמין האָט גיך געענטפערט לויט ווי מ׳האָט אים געהייסן:

— דער טאַטע — בּעסער. ער שלאָפט.

— „ער שלאָפט" — האָט די מוטער איבּערגעכאַזערט בּיניאָמינס ווערטער און שיִער זיך צעלאַכט אויף אַ קאָל — אַוואַדע שלאָפט ער. אוי, שלאָפט ער. און זי האָט זיך געוואָנדן צו ייִסראָעל נויעכן ווי מיט אַ געבּייזער:

— וואָס רעדסטו גאָרנישט?

נאָר נאָך איידער ייִסראָעל נויעך האָט עפּעס אָנגעהויבּן צו רעדן און נאָך איידער בּיניאָמינען איז געלונגען אים אומבּאַמערקט אַ שלעפּ צו טון בּײַם הענטל, ער זאָל נישט רעדן וואָס מ׳בּאַדאַרף נישט — האָט די מוטער עפּעס ווי בּאַזונען זיך. זי האָט אָנגעהויבּן שטיל און געגאַנגען אַלץ העכער און העכער:

— ער שלאָפט, מײַן מאַן... שמועל, דו שלאָפסט, דעם אייבּיקן שלאָף שלאָפסטו, און מיך האָסטו איבּערגעלאָזט... שמועל! שמועל!...—זי איז זיך פאַרגאַנגען אין ספּאַזמעס. מ׳האָט די קינדער אַרויסגעפירט פון שטוב...

...און די וועלט איז נישט אונטערגעגאַנגען. דער טאַטע איז געלעגן אין דער ערד און דאָס לעבּן איז זיך ווײַטער געגאַנגען ווי בּיז אַהער. טאָג און נאַכט, זון און רעגן..

בּײַ דער מומע כאַנען אין געוועלבּ איז געווען אַ סאַך קוינים. צו דער מומע ראַנען איז געקומען אַ גוטער בּריוו פון מאַן. מ׳האָט אים באַפרײַט פון טפּיסע, נאָר פאַרשיקט מיט אַ טערמין אין איינער אַ גרויסער רוסישער שטאָט. און ווי נאָר ער איז אַהין אָנגעקומען און גענומען האַנדלען, האָט ער געשריבּן בּריוו צום ווײַבּ, אַז ער שאַרט געלד, אַז ווער עס האָט נאָר אַ

פונק סייכל אין קאָפּ און איז נישט קיין פוילער, שאַרט גאָלד אין די גאַסן...

אומעטום האָט דאָס לעבן זיך געפירט ווי שטענדיק, אַמאָל פאַרוואָלקנט אויף אַ ווײַל און אַמאָל צוריק אויסגעלײַטערט מיט אַ שטראַל זון. נאָר בײַ ביניאָמינען אין דער היים איז איצט געווען שטענדיק טרויעריק. ביניאָמין מיט ייִסראָעל נויעכן זענען צוויי מאָל אין טאָג געגאַנגען קאַדיש זאָגן. מאַלקע האָט שטאַרק אַכטונג געגעבן, זיי זאָלן כאָלילע נישט פאַרשפּעטיקן מיטן גיין קאַדיש זאָגן. מאַלקע איז איצט שוין געווען די גאַנצע באַלעבאָסטע אין שטוב. ס׳האָט זיך מיטאַמאָל אַרויסגעוויזן, אַז דעם טאַטנס פאַרמעגן איז געווען שטאַרק איבערטריבן. צוזאַמען מיטן טאַטנס טויט, איז דאָס גאַנצע פאַרמעגן ווי אויסגערונען געוואָרן. דעם טאַטנס געשעפטן האָט קיינער נישט געוווּסט. די מאַמע איז קראַנק געווען און מיטאַמאָל איז די שטוב געבליבן אָן פּאַרנאָסע און ס׳איז באַלד שוין נישט געווען קיין גראָשן אין שטוב...

ט׳איז שוין טיף-טיף אין זומער אַרײַן און די מוטער איז נאָך אַלץ קראַנק. זי איז געבליבן אין בעט, נישט געוויינט, נישט געזיפצט, נאָר גערעדט קינדערישע רייד. פּאַטשט זיך אין די הענט און לאַכט ווי אַ קינד, וואָס האָט נאָך נישט קיין סייכל...

אין אָט די טעג איז אַמאָל דער פעטער דאָוויד פון דאָרף אַראָפּגעפאַלן פון אַ פערד און זיך דעם רוקן צעבראָכן. מ׳האָט אים אַוועקגעפירט איבער דער גרענעץ צו אַ דאָקטאָר. ער האָט דאָרט געקרענקט אַ פּאָר וואָכן און פונקט ווי ביניאָמינס פאָטער יונגערהייט אַוועק פון דער וועלט.

נאָך זײַן טויט איז דאָס ווײַב נישט לאַנג געבליבן אין דאָרף און אַרום די יאָנטויווים זיך אַוועקגעצויגן פון דאָרף ערגעץ אין אַ גרויסער ווײַטער שטאָט און מער האָט מען נישט געזען און נישט געהערט פון איר.

ס׳איז אָנגעקומען דער האַרבסט און די מוטער איז נאָך

אַלץ געלעגן אין בעט. אין שטוב איז שוין נישט געווען קיין דינסטן, די מומע מאַשע פלעגט קומען אַמאָל צוהעלפן דער אָרעמער יעסוימע פירן די ווירטשאַפט.

איינמאָל אין אַזאַ טאָג באַלד נאָך סוקעס איז פּלוצלונג אַרײַנגעקומען די אַמאָליקע ניאַניע בינישאַמינס, אַרײַנגעקומען אין קיך און זיך אַנידערגעזעצט אויף אַ שטול.

איצט האָט מאַלקע זי שוין נישט באַליידיקט. זי איז געפאַלן דער ניאַניע אויפן האַלדז און לאַנג און הייס געוויינט. די ניאַניע אָבער האָט נישט געלאָזט וויינען. זי האָט זיך אַ נעם געטון צו דער אַרבעט, צוגערוימט די שטובן, זיך אַ שטעל געטון צו דער פּליטע...

די ניאַניע האָט דערפילט, אַז אין שטוב פעלט דער גראָשן — און פּלוצלונג פאַרפאָרט אַמאָל אַ פויערישער וואָגן אויפן הויף אָנגעשיט פול מיט קאַרטאָפל.

— פאַר וועמען איז דאָס? — וווּנדערט זיך מאַלקע.

און די ניאַניע פרעגט אונטערטעניק:

— איך וויל בעטן די פרײַלן, מיר צו דערלויבן בײַ אײַך אין קעלער אָפּצולייגן דאָס ביסל, וואָס כ׳האָב מיר פאַרדינט בײַם אויסקאָפּען קאַרטאָפל הײַער.

און צומאָרגנס קומט זי ווידער מיט אַ באַקאָשע:

— כ׳האָב אַ פאָר כאַדאָשים געקליבן אין וואַלד האָלץ, איצט האָב איך עס נישט ווו צו לייגן.

און קאָרן האָט די ניאַניע געבראַנגט פון די זאַנגען, וואָס זי האָט אָנגעקליבן אין פעלד און... אין שטוב איז ווידער געווען וואָס צו עסן.

ערשט אַרום כאַנוקע-צײַט איז די מאַמע אַראָפּ פון בעט און אָנגעהויבן אַרומצוקריכן אין שטוב. זי איז נישט געווען מער די אַמאָליקע פרוי גריף. ס׳איז געווען אַן אָרעמע, קראַנקע, צעבראָכענע יידענע; אַפילע נישט קיין שאָטן פון דער פריערדיקער.

אַז אַ יידענע מיט אַ קוישל האָט זי טיטולירט „מאַדאַם",

האָט די מאַמע זיך שיִער נישט צעוויינט און צווויסן געטון:

— רופט מיך נישט „מאַדאַם", איך בין אַן אָרעמע אַל־מאָנע, אַזאַ מאַדאַם ווי איר.

כאַיע ריווקע איז געווען ווידער אַ מאַמע צו אירע קינדער־ניין, נישט בלויז אַ מאָמע נאָר אַ טאַטע, מיט אַ מאַמען צוזאַמען, אַן אַלמאָנע פון קוים איבער דרײַסיק יאָר אַלט מיט פיר יעסוי־מים, וואָס דאָס ייִנגסטע איז נאָך נישט אַ יאָר אַלט געווען — און איצט איז פאַר איר מיט פײַערדיקע אויסיִעס געשטאַנען די פראַגע:

פונוואַנען נעמט מען פאַרנאָסע?

8. אין שווערן לעבן

דער מומע מאַשעס מאַן, לייזער מיטן צעדריוולטן ברוינעם בערדל, בלינדן אויג און נישט קלאָרער אויסשפּראַך, האָט דער מאַמען אָנגעטראָגן אַ מיסכער צו פאַרקויפן כאַלאָקימווײַז לאָ־טעריע־צעטלעך פון אַן אויסלענדישער לאָטעריע. ער איז אָפט דערוועגן אַרײַנגעקומען און דער מאַמען דעם קאָפּ געלעכערט מיט די גליקן, וואָס שטייען פאַר בײַ דעם דאָזיקן לאָטעריע־האַנדל:

— מאַשער (רײַך) ווערן קאָן מען בײַ אַ לאָטעריע אין אַן איינס־צוויי...

דער פעטער לייזער רעדט נישט קלאָר, שטאָט „מאַשער" קומט בײַ אים אַרויס „מאַאַנטשער". די קינדער לאַכן און כאַפּן פון דער מוטער אַ פּסאַק.

בינאָמינען איז גלאַט נישט ניכע, וואָס דער בעבליאַק איז געוואָרן בײַ זיי אין שטוב אַ בען־באַיִס און וואָס די מאַמע הערט זיך צו אים צו. אָבער אַפאָנים אַז קיין אַנדערע בריירע איז שוין נישט געווען און בינאָמינען געפרעגט האָט מען אויך נישט — די מאַמע האָט זיך געלאָזט אָנרעדן.

און אַט איז שוין די מאַמע אַ קאַלעקטאָרקע. מאַלקע העלפט איר צו אין מיסכער...

אַך, די זיפצן, קרעכצן און טרערן מיט וועלכע די שטוב איז איצט שטענדיק פול — דאָס מאַכט אַזוי אָפּהענטיק, לייגט זיך אַזוי שווער אויפן געמיט, אַז דאָס זיצן אין כיידער איז פאַר ביניאָמינען אַ דערלייַכטערונג קעגן דער מאָרעשכוירעדיקער היים.

צוליב דעם לאָטעריע־מיסכער דאַרף די מאַמע אַ סאַך זייַן אין גאַס. זי וועט דאָך נישט סתּם אַרומקריכן אין די גאַסן — שטייט זי בייַם פּעטער יאָסל פאַרן געוועלב, אָנגעטון האַלב אַלמאָנעדיק, האַלב ווי אַמאָל, קוקט אין מאַרק אַרייַן און זוכט קוינים אויף לאָטעריע־צעטלעך, אויף אַ גאַנצן אָדער אויף אַ ביילעכל.

אַז אין געוועלב איז דאָ אַ סאַך קוינים, נוצט די מאַמע אויך פאַר אַ האַנט־לאַנג — העלפט אויך אַביסל אומגיין מיט די קוינים... פון דער מומע כאַנען האָט דאַרט די מאַמע אַ סאַך אַגמעס־נעפעש און בלוט־פאַרגיסונגען. אַנומלטן ערשט גיט זי אַ פרעג:

— כאַיע ריווקע, ס'איז דיר נישט קאַלט אין די פּיס?

און אַז די מאַמע האָט האַלב געענטפערט „ניין", ווייַל זי האָט נישט געוואָלט דערפון מאַכן קיין געברויך, האָט די מומע כאַנע אָנגעהויבן מיט אַ טכינע־קאָל:

— אַמאָל איז דיר אין דער היים קאַלט געווען אין די אויסגעבעטעטע שיך און הייַנט — אַזוי, אַזוי מייַן ליבע שוועגערין.

די מאַמע וויינט אין דער היים פון כאַנעס בלוט פאַרגיסן איר. זי וויינט, אַז די קינדער זאָלן נישט זען. אָבער מ'דערקענט, אַז זי האָט געוויינט — די אויגן זענען איר רויט. אין ביניאָמינען צעברענט זיך ס'בלוט. ער קלערט פאַרשידענע פּלענער ווי אַזוי זיך נויקעם צו זייַן אין דער שלעכטער מומען און איר מרוקעוואַטן מאַן. מאַלקע טרייסט די מאַמע:

— קעדייַ זיך צו מאַכן פון כאַנעס רייד, זי ווייסט דען וואָס זי פּלאַפּלט?

און דאָס איז אייגנטלעך וואָר: אין דער גאַנצער שטאָט

ווייסט מען נישט אַנדערש ווי „די מעשוגענע כאַנע” און זי איז טאַקע מעשוגע, די דאָזיקע כאַנע, כאָטש זי איז דעם פאַרשטאָרבענעמס טאַטנס שוועסטער. דאַרף זיך דעריבער די מאַמע נישט צו מאַכן קיין אַגמעסנעפעש. אָבער עס קרענקט פאָרט. די מאַמע ווײַנט און ביניאָמין טראַכט:

„גאָט, האָסט די מאַמע געמאַכט פאַר אַן אַלמאָנע, מיך פאַר אַ יאָסעם — אַלץ נעם איך פאַר ליב, נאָר גיב מיר די געלעגנהייט זיך אין זיי נויקעם צו זײַן פאַר די קרענקענישן, פאַר די בושעס וואָס זיי טוען אָן דער מאַמען”.

ווי אַזוי זאָל די נעקאָמע אויסזען? ביניאָמין שטעלט זי זיך פאָר פאַרשידן: אָט לעמאָשל דער מאַמען קען אַמאָל איבערבלײַבן אַ לאָטעריע-צעטל און אויף דעם צעטל זאָל אַרויס דאָס גרויסע געווינס. אוי, וואָלט דאָס דעמאָלט שיין געווען!... דער פעטער יאָסל וועט קומען בעטן, מ'זאָל אים באָרגן געלט...

אָבער אַזאַ מין נעקאָמע באַפרידיקט גישט ביניאָמינס צערייצטן געמיט. ער וויל זען שלעכטס בײַ זיי דאָרט, אָט לעמאָשל אַ סרייפע, אַלץ זאָל זיי אַוועקגיין מיטן רויך. אָ, יאָ, דאָס טאַקע! און ער „זעט”, ווי דער פעטער יאָסל מיט דער מומע כאַנען, ניסראָפים, שלעפּן זיך בעטלען פון איין שטאָט אין דער צווייטער און שלאָפן אין העקדעש. הינטער זיי קריכן נאָך לייבל, פראַדל, פערל. ער טראַכט אַזוי לאַנג און אַזוי טיף אַרײַן און ער זעט עס אַזוי געגוי ביז.. ביז עס נעמט אים אָן אַ ראַכמאָנעס אויף זײַנע אומגליקלעכע קרויווים. ניין — אַזוי טויג נישט, ער וויל נישט זען עמעצן אומגליקלעך צוליב אים. זאָל זיי ליבערשט גאָט אַרײַנגעבן אַ גוט האַרץ מיטצופילן זײַן אומגליקלעכער מוטער. און ער דערמאָנט זיך גלײַך פאַקטן וואָס באַווײַזן, אַז זיי זענען נאָך פאָרט נישט די ערגסטע — און אָט איז שוין ביניאָמינס האַרץ ווייך און גוט צו זײַנע קרויווים, ווי ער וואָלט זיי אָט פון אַ סאַקאָנע מאַציל געווען און ער פאַרענדיקט טראַכטן: נאָך אַלעם איז פאָרט די מומע כאַנע זײַן פאַרשטאָרבענעם פאָטערס לײַבלעכע שוועסטער. אײַ, זי איז נישט אַזוי ווי עס באַדאַרף צו זײַן? קיינער איז נישט אַזוי ווי עס דאַרף צו זײַן. אַפילע יאָ — וואָס עמעס איז עמעס —

אַפילע זײַן אייגענע מאַמע איז אויך נישט שטענדיק ווי זי דאַרף צו זײַן. נאָך הײַנט האָט זי מאַלקען ליבער פאַר אים. נאָר מאַלקע אַרט אים שוין נישט. מאַלקע אַרבעט דאָך, העלפט אין דער פאַרנאָסע, אָבער אַפילע ייִסראָעל נויעכן — קרענקט עס ביניאָמינען.

טראַכטן איז אָבער פאָרט נאָר בלויז — טראַכטן. די מאַמע קומט אַלץ אָפטער אַהיים מיט אויסגעוויינטע אויגן. און ביניאָמין האָט צאַר...

דער שטענדיק שטילער, אַרטיקער ביניאָמין איז געוואָרן צערייצט און פאַרביטערט. דאָס אַלץ, וואָס איז איצט נאָכן טאַטנס טויט געוואָרן אַנדערש ווי פריִער, האָט דעם צעניעריקן ביניאָמינען געבערענגט צו פאַרצווייפלונג. זײַן ביטערניש האָט געזוכט אַן אויסוועג און ער איז געוואָרן אַ לעהאַכעסניק, אַן אָפטוער, איינער פון די גרעסטע לאָבוסעס פון צווישן די באַלעבאַטישע קינדער אין שטאָט...

האָט ער אין ווינטערדיקע אָוונטן פאַר די געוועלבער אָדער הויז־טירן אָנגעגאָסן וואַסער, ס׳זאָל ביז אינדערפרי אָנפרירן, פאַרבײַגייער זאָלן זיך אויסגליטשן; האָט ער געשטעלט „סטראַשידלעס" אויף די פלויטן אָפצושרעקן קליינע קינדער און דערוואַקסענע פאַכדאָנים; האָט ער נאָך אַנדערע אָפטועכצער געטון...

מ׳איז געקומען צו לויפן צו דער מוטער זיך קלאָגן. די מוטער האָט געוויינט, פאַרשאָלטן זיך די יאָרן און טעג, אַז דער טאַטע האָט נישט קיין רו אין קייווער, ווײַל זײַן נאָמען ווערט אַרומגעשלעפט אין לײַטנס מײַלער: שמועלס יונג האָט דאָס געטון, שמועלס יונג האָט יענץ געטון...

ביניאָמינען האָט ס׳האַרץ וויי געטון, אָבער בעסער געוואָרן איז ער נישט. ער האָט נישט געקאָנט בעסער ווערן. דאָס אָפטון אויף לעהאַכעס איז בײַ אים געווען אַ מוז, עס האָט אַביסל געקילט זײַן פאַרביטערטקייט.

דער פראָסט ברענט, די זון שײַנט, ס׳איז אַסאָרע בעטייוועס — אַ טאָנעס — מ׳לערנט נאָר ביז פאַרנאַכט. אין כיידער

פילן זיך הײַנט די טאַלמידים אַביסל פרײַער, אײינציקװײַז גאַנװעט מען זיך אַרויס — קלוימערשט מ'דאַרף אויפן הויף — צו גליטשן זיך הינטערן רעבנס הײַזל אויפן געפרוירענעם טײַכל. אַז בינימין קומט אַרויס, איז שוין אַ האַלב כיידער ייִנגלעך אין דרויסן, גליטשן זיך, ווײַזן קונצן. דער מעלאַמעד קוקט זיך מיט־אַמאָל אַרום, אַז אַ האַלב כיידער איז אים צעקראָכן.

— ווו זענען זיי אַלע? — פרעגט ער די געבליבענע.

איינער פון זיי, דער געלער בייניש מיט די זומער־שפּרענ־קעלעך, זאָגט:

— רעבע, אויף דער גליטש זענען זיי געלאָפן, זיך גליטשן.

דער מעלאַמעד גורט אָן זײַנע לענדן מיט גרויס גרימצאָרן און גייט אַליין אַרויס אַרײַנשלעפּן זײַנע טאַלמידים. ער וויל זיי איבערראַשן—כאַפּן גלײַך בײַם דעם פאַרברעכן—שטעלט ער זיך אײַן און גייט אויף דער גליטש. גיין אָבער אויפן גלאַנציקן אײַז, איז פאַר דעם גרויען קרענקלעכן ייִדן נישט פון די לײַכטע זאַכן. ער שטאָלפּערט און װאַקלט זיך ווי אַ שיקער אויף אַ געוועקסטער דיל... עטלעכע ייִנגלעך דערזען דעם מעלאַמעד פון ווײַטן, טראָגן זיי זיך אָפּ פון אײַז דורך אַן אַנדערער זײַט צוריק אין כיידער אַרײַן. בינימין איז פונקט פאַרקאָכט אין גליטשן, ער באַווײַזט בער־יעשקייטן אויפן אײַז, מאַכט אַ שוסטער־בענקל — גליטשט זיך אײַנגעבויגן, קלאַפּנדיק זיך מיט דער פויסט אויף דער קני, מײַסע שוסטער אויפן בענקל—גיט ער אַזוי אומגעריכט אַ פאַר און־טער דעם שטאָלפּערדיקן רעבן הינטערווײַלעכץ און — בענץ! דער רעבע גיט אַ פאַל אום ווי אַ שטיין, אַ זעץ געבנדיק מיטן קאָפּ אָן אײַז, אַז ס'הילכט אַזש אָפּ.

בינימין קוקט זיך אַרום, וואָס ער האָט דאָ אומגעדרן אָפּ־געטון. ער האָט שוין מוירע צו בלײַבן, ער לויפט אַראָפּ פון דער גליטש דורך אַ ווײַטערדיקער זײַט. דאָרט אין עק איז אַ שטיק אײַז אויפגעהאַקט דורך די וועשינס צו נעמען וואַסער — קוים מיט אַ דין הײַטל באַצויגן. דאָס אײַז ברעכט זיך און בינימין טונקט זיך אונטער ביזן האַלדז, ער קומט אַרויס נאַס ווי אַ קאַץ. פון

פראָסט ווערט דאָס אָנטועכץ אויף אים געפרוירן, שטײַף, ווי עס וואָלט געווען פון בלעך.

אַהיים איז ווײַט. בּיניאָמין לויפט אַרײַן אין נאָענטן בעס-מעדרעש. דער אויוון איז דאָרט אײַנגעהייצט. די געפרוי-רענע שויבן — באַגאָסן מיט דער צונטער-רויטער פאַרגייענדיקער ווינטער-זון.

בּיניאָמין זעצט זיך אונטערן הייסן אויוון. פון זײַנע אויפ-געטײַעטע מאַלבושים זעצט אַ פּאַרע. דערווײַל קומען צוזאַמען יידן צו מינכע דאַווענען. עמעץ באַמערקט, אַז אַרום בּיניאָמינען איז אַ קאַלוזשע וואַסער. ער ווײַזט דאָס די אַנדערע.

— שייגעץ איינער — וואַרפט זיך איינער אויף בּיניאָמינען— וואָס האָסטו געטון אין אַ מאָקעם-קאָדעש? קראַנק ביסטו אַרויס-צוגיין, אַז דו דאַרפסט...

בּיניאָמין קאָן כאַפּן קלעפּ.

בּיניאָמין לויפט אַהיים פון בעסמעדרעש אין די נאָך האַלב נאַסע מאַלבושים דורך די פראָסטיקע פאַרנעפּלטע אָוונטיקע גאַסן. ער לייגט זיך אין בעט אַרײַן, קריגט היץ און קרענקט אָפּ אַ פּאָר טעג.

אויפגעשטאַנען פון בעט, ווערט בּיניאָמין אויף אַ צײַט רו-יקער, אַרטיקער, גייט אין כיידער און אינדערפרי און פאַרנאַכט און בעסמעדרעש קאַדיש זאָגן. אין דער היים איז אַ גרויקייט און נויט.

ס׳מאַכט זיך איינמאָל, בײַ דער פרוי פרידבערג פרעגלט מען שמאַלץ אויף פייסעך, האָט זי אַ באַרג גריוון. שיקט זי אַ היפּשן טעלער דערפון צו דער שאָכנטע, דער גריפּן — מעהאַנע צו זײַן די אַלמאָנע נעבעך מיט די יעסוימים. ייסראָעל נויעך דערזעט אין דער היים דעם טעלער גריוון, לויפט ער אָנזאָגן די בסורע בּיניאָמינען, פאַלט ער אַרײַן אין בעסמעדרעש און שיסט אַרויס:

— בּיניאָמין, אויף נאַכטעסן האָט די מאַמע גריוון!...

בּיניאָמין ווערט אַ צעקאָכטער אויפן ברודער. פון בושע קומען אים טרערן אין די אויגן. ער איז מאַפּסיק פון דער שמוינע

עסרע קנײַפּנדיק דעם ברודער. ייִסראָעל נויעך שעמט זיך אויך. ער ווײנט און רײַבט זיך די אויגן. ווען נישט דעם קאַדיש, וואָס זיי מוזן אָפּוואַרטן, וואָלטן זיי גלײַך אַנטלאָפן פונדאַנען.

אין כיידער גייט בינימינען אויך נישט ווי צום בעסטן. די מאַמע קאָן נישט צאָלן רעבע-געלט ווי אַלע, צאָלט זי ווײני-קער און נישט אויפן כוידעש נאָר אויף דער וואָך. יעדן פרײַטיק ברענגט בינימין צום רעבן אַ פּאָר מאַטבייעס און טיילמאָל — גאָרנישט. דער רעבע באַהאַנדלט אים דערפאַר ווי אַ שטיפקינד און מאַכט אים פאַראַנטוואָרטלעך פאַר די אָפּגעטוענע לאַבוסע-רײַען פון די ייִנגלעך פון רײַכע טאַטעס.

דאָך טרעפט זיך אויך אַ היימלעכער אָוונט. נאָך פון דרויסן— אַהיימקומנדיק פונכיידער — זעט בינימין, אַז עפּעס ברענט אין שטוב דער גרויסער לאָמפּ. ס'האַרץ גיט אין אים אַ טענצל און אַ גרויסע נײַגעריקייט פלאַטערט אין אים אויף, אַז ער פליט שוין אַהיים זען וואָס דאָרטן איז.

און ס'איז טאַקע. געסט זענען דאָ. די פרוי שטערלינג מיט די קינדער, לושע און מייער. אין שטוב ברענט דער הענגלאָמפּ, אויפן טיש איז אויסגעשפּרייט דאָס טישטעך. די צוויי מאַמעס זיצן איינע לעבן די אַנדערע, ווי אַמאָל אין די גוטע צײַטן, און שמועסן, די קינדער זיצן בײַם טיש און שפּילן אין לאָטערייקע בינימין ווערט באַלד אַרײַנגענומען אין רעדל, ער פאַרגעסט גאָר, אַז אַהיימגעקומען איז ער אַ הונגעריקער. די אויגן גליִען אים, די באַקן פלאַמען. ער וואָלט אַזוי אומגעגעסן אָפּגעזעסן כ'ווייס נישט ווי לאַנג, אַבי ס'זאָל דאָ אויסזען ווי אַמאָל...

נאָכן זאַט שפּילן זיך שיקט די פרוי שטערלינג די קינדער קויפן גוטע זאַכן אויף נאַכטעסן. אַלע צוזאַמען זיצן און עסן בײַם טיש און די מאַמעס קוקן צו.

ס'איז נישט אַזוי ווײַט דאָס עסן די נישטגעווייינלעכע גוטע זאַכן, ווי דאָס זיצן צוזאַמען ווי גלײַכע מיט גלײַכע... מאַלקע רעדט מיט לושען וועגן דער שול און וועגן ביכער, פּונקט ווי זי וואָלט נישט געווען „אַ צוהעלפערין אין דער היים אין דער

פאַרנאָסע", ווי די מאַמע רופט דאָס. נאָר וואָלט נאָך גע־לערנט אין שול.

און נאָך זייער אַוועקגיין, שוין ליגנדיק אויפן געלעגער, וואַרעמט נאָך דער גוט פאַרבערענגטער אָוונט, און מאָרגן איבער־מאָרגן און ווײַטער געדענקט עס זיך נאָך...

אָבער אַלע אַנדערע טעג און אָוונטן איז נישט גאָר פריי־לעך. אָט איז שוין פורים. ביניאָמין פלעגט אַזוי ליב האָבן דעם דאָזיקן פרײַען האַלב וואָכעדיקן פריילעכן יאָנטעוו! אָבער דאָס יאָר זעט זיך בײַ זיי אין שטוב דער פורים גאָרנישט אָן. ס'איז נאָך עלנדער און טרויעריקער ווי אין אַן אַנדערן טאָג. אַפילו מאַלקעס פרווון אויפצוהײַטערן די שטוביקע גיבן זיך הײַנט נישט אײַן. די ווערטלעך פאַלן ווי שטיינדלעך געוואָרפן פון אַ נישטגעשיקטער האַנט.

און נאָך פורים צו פייסעך צו איז אויך נישט פריילעך.

אין כיידער קנעלט דער רעבע אַ יאָנטעוודיקן "שיִער" מיט אַ פשעטל... מ'האָרעוועט ווי די פערד אין שפאַן, שוויס און טרערן גיסן זיך טײַכנווײַז און בלוט — פון רעבנס אַ זעץ אין דער נאָז אָדער אין די ציין עמעצן. ביניאָמין זיצט מיט אַלע בײַם טיש בײַ די אָפענע געמאָרעס און טראַכט: צו וואָס טויג מיר דאָס פשעטל? פאַר וועמען וועל איך דאָס זאָגן אין דער היים?...

ער לערנט עס אָן כיישעק און באַקומט גאָרנישט אַזוי געשלאָגן, ווײַל ערשטנס איז ער אַ יאָסעם נאָך דאָס ערשטע יאָר און ווידער אָרום: די מאַמע זײַנע צאָלט נישט אַזוי גוט און אַזוי פינקטלעך — איז ער פון די מינדסטע אין כיידער צום לערנען, פאַראַן וויכטיקערע פון אים, סײַדן ער כאַפּט אַזוי אַמאָל אַ זעץ, ווײַל דער מעלאַמעד דאַרף גראָד אויף עמעצן דעם קאַס אויסצולאָדענען און טיילמאָל אויך גלאַט אַזוי, ער זאָל מוירע האָבן, ער זאָל נישט מיינען, דער יונג, אַז ס'איז העפקער די וועלט:—קיין פאָטער האָט ער נישט וואָס זאָל אים מאַצדיק זײַן, דאַרף ער, דער מעלאַמעד האָבן גאָט אין האַרץ

(כאַטש מ׳באַצאָלט אים אַזוי געמיין) און מיטן רימען דערמאָנען אים פון צײַט צו צײַט, אַז ס׳איז דאָ א גאָט אויף דער וועלט — —

און ס׳רוקן זיך טעג אַלץ נענטער און נענטער צום פּיי־סעך. ס׳איז קלאָר, אַז קיין נײַע רעקלעך וועלן הײַער אויף פּייסעך נישט זײַן, נישט פאַר ביניאָמינען און נישט פאַר ייִסראָ־על נויעכן. דאָס אַרט, אַרט שטאַרק און נאָך מער אַרט, וואָס די סיידער־נאַכט וועט ער, דער עלפיעריקער ביניאָמין, זײַן דער „מיילעך", דער סיידער־אָפּרעכטער... און אַז דאָס וועט זײַן גי־כער א טישעבאָוו איידער אַ סיידער־נאַכט — דאָס איז זיכער... אָבער טרויערן ווילט זיך קנאַפּ. ס׳איז וואַרעם, דער לעצטער שניי צעגייט שוין, ס׳איז זוניק, לופטיק און גוט און אָן נײַע רעק־לעך איז אויך גוט—די זוניקע גאַס איז פאַר אַלע. און אַז די מאַמע וויינט — די מאַמע וויינט אַזוי פיל און אַזוי אָפט, אַז עס רירט שוין גאָרנישט.

מ׳לויפט אַרויס אין גאַס, דרויסן איז פריילעך, זוניק, וואַ־רעם, היימלעך. ס׳איז אָנגענעם זיך אַ לאָז צו געבן לויפן, שפּרינ־גען און בריקעווען ווי אַ לאַשעקל און מ׳פאַרגעסט אין אַלעם טרוי־עריקן פון שטוב. און אַז עס וועט נישט זײַן אויף פּייסעך קיין נײַ רעקל — פאַרגעסט זיך אויך לײַכט.

אַמאָליקע צײַטן האָבן ביניאָמין און ייִסראָעל נויעך געהאַט איבער זיך איין איינציקן מאַדריך און באַפעלער — דעם טאַטן. הײַנט איז יעדער איינציקער איבער זיי א דייע־זאָגער.

— ביסט געווען קאַדיש זאָגן? — פרעגט אין פאַרבײַגיין סטאַם עפּעס א ייִד מיט אַ קאַלטענעוואַטער באָרד, מײַסע טאַטע— אַ יאָסעם דאַרפט נישט אַרומצולויפן, נאָר זיצן אין בעסמעדרעש און זיך כאַזערן דאָס לערנען פון כיידער.

ס׳איז זומער אויף דער וועלט, אין טײַכל איז אַ מעכײַע זיך צו באָדן, אויף די לאָנקעס און פעלדער קען מען געפינען נעסטן פון פייגל; אין די סטעדער איז שוין אויך עפּעס דאָ אויפצו־טון — און אַרויפצוקריגן זיך אויפן פלויט איז גאָר נישט אַזוי

שווער. מער ווי — אין ערגסטן פאַל — אָפּרײַסן אַ נאָגעוויצע פון די הויזן — קאָן מען נישט אײַנשטעלן. איז אין מיטן אײַלן מיט די כאַווײרים ערגעץ גיט עמיץ אַ כאַפּ בינימינען בײַם אויער, רײַסט און רעדט מײַסע געדינגענער אויפזועער:

— וואַהין, שייגעץ איינער? מיינסט, אַז דו האָסט נישט קיין טאַטן, ביסטו שוין אָן אָל, אויכער דו!... — און אַז ס'איז נאָענט, גיט אים נאָך דער דאָזיקער ייִד — ווייסט אים דער טײַוול ווער ער איז — אַ פּיר אַרײַן אין שטוב צו דער מוטער מיט אַ טײַנע, פאַרוואָס זי לאָזט אים אַרומלויפן און נאָך ערגער איז, אַז יענער פירט אים אַזוי אַרײַן אין געוועלב און גיט אים איבער אין פעטער יאָסלס הענט.

און אָט ווינען זיי שוין אין דער זעלבער דירע אויך נישט. אַ טאָג צי צוויי נאָך שעוועס איז פאָרגעקומען דאָס איבערציִען. ס'איז געווען מיט געוויין און טרערן... די איצטיקע דירע איז אַ קלענערע, אין זעלבן הויז, אין דער אָפּיציגע אויפן גאָרן איבערן שנײַדער, וואָס איבער זײַן מיידל האָט אַמאָל בינימין געהאַט כאַרפּעס. די איצטיקע דירע איז קוים אַ שטיבל מיט אַ קיכל, אָבער עס איז היימלעכער ווי אין יענער, די זון שײַנט אַרײַן אין ביידע פענצטער. נאָר דער איקער — די דירע דערמאָנט וויניקער פון אַמאָל — און די מאַמע וויינט נישט אַזויפיל. אַ ביסל מעבל האָבן זיי אָפּפאַרקויפט, באַקומען אַ פּאָר רובל.

די פרוי שטערלינג מיט די קינדער איז אַוועקגעפאָרן אויף איבער די זומער־כאַדאָשים. לושע איז געקומען זיך געזעגענען מיט מאַלקען. לושע איז געווען באַגײַסטערט פון דער פאָרשטייענדיקער רײַזע. זי האָט זיך מיט מאַלקען געקושט. מאַלקע האָט געהאַט טרערן אין די אויגן. מיט בינימינען האָט זיך לושע קימאַט ווי נישט געזעגנט, אַפילע די האַנט אים נישט דערלאַנגט. זי האָט אין דער וועלט אַרײַן געזאָגט: „אַדיע, דאָווידזעניאַ”, מיינענדיק מינעסטאַם בינימינען אויך.

דעם זעלבן טאָג פאַרנאַכט האָט בינימין צופעליק באַ-

געגנט מייערן. מייער האָט זיך מיט אים געזעגנט מײַסע כאַווער:

— בלײַב געזונט, ביניאָמין, די מאַמע פאָרט מיט אונדז איבער דער גרענעץ.

— וואַהין? — האָט ביניאָמין געפרעגט סטאַם.

— כ׳ווייס נישט, כ׳האָב פאַרגעסן ווי דאָס אָרט הייסט. אין אַ באָד, נישט גאָר ווײַט.

— צי דאַרפסטו דען האָבן בעדער? — פרעגט ביניאָמין ווײַטער.

— אַ באָד, זאָגט די מאַמע, שאַדט קיינעם נישט. גוטע לופט.

— אויף ווי לאַנג פאָרסטו? — פרעגט ביניאָמין צולעצט.

— אויף צוויי כאַדאָשים — איז געווען דער ענטפער.

נאָכן געזעגענען האָט מייער מעכאַבעד געווען ביניאָמינען מיט אַ קאַרמעלקע. ביניאָמין האָט די קאַרמעלקע גענומען. ס׳איז געווען אַ קאַרמעלקע פון אַ גאָר געהויבענעם סאָרט. ווי לאַהעט ער איז נישט אויף נאַשוואַרג, האָט ביניאָמין די קאַרמעלקע נישט אויפגעגעסן, נאָר באַהאַלטן אין קעשענע. אין דער היים האָט ער זי זאָרגעוודיק פאַרפּאַקט, אַוועקגעלייגט אויף אַן אָרט, וווּ קיינער קומט נישט צו און ער האָט די קאַרמעלקע געהאַלטן די גאַנצע צוויי כאַדאָשים, אָנקוקנדיק זי פון מאָל צו מאָל פאַרנאַכטצײַט.

ערשט אַז די משפּחה שטערלינג איז שוין צוריק געווען, און מייער האָט אַביסל באַרימעריש אָנדערציילט ניסים ווענישפּלאָעס, וואָס ער האָט זיך אָלץ אָנגעזען אויף דער נעסיִע — האָט ביניאָמין מיט אַ קאַלטער גלײַכגילטיקייט אויפגעוויקלט די קאַרמעלקע פון די פאַרשידענע פאַרפּאַקונגען, און אין דער לעצטער רעגע, ווען ער האָט די ראָזע פליישיקע קאַרמעלקע געהאַלטן בײַם מויל, האָט ער זי פלוצלונג אַ וואָרף געטון אין גאַס אַרײַן און ער איז רויִק ווײַטער געגאַנגען מיט אַ לעהאַכעסדיקער

דערלייכטערונג עפּעס, נישט דערוויסנדיק זיך וואָס פאַר אַ טאַם די קאַרמעלקע האָט צומאָל...

אָבער דאָס איז געווען שוין דערנאָך, נאָך די שטער-לינגס צוריקקומען. אָבער באַלד נאָך זייער אַוועקפאָרן איז פאַר ביניאָמינען די שטאָט מיטאַמאָל לײדיק געוואָרן, ווי מ'וואָלט פון איר אַרויסגענומען דאָס, צוליב וואָס עס האָט געלויכטן דער זון יעדן אינדערפרי אויפצושייַנען און דער לבֿנה און שטערן צו באַצירן יעדן אָוונט דעם הימל.

אַהיימגייענדיק פון כיידער אויף מיטאָג, האָט ביניאָמינען מער דאָס האַרץ נישט געפּלאַטערט: „כ'וועל זי טרעפן צי נישט?" אַלץ איז געווען ווייגענדיק. פּוסט און אַפילו דאָס גיין אַרויף און אַראָפּ און קוקן אויף די מיט לאָדנס פאַרשטעלטע פענצ-טער פון די שטערלינגס, איז אויך לעסאָף געוואָרן צוגעגעסן. דערנאָך, ווייטער אַריין, האָט ביניאָמין שוין אייגנטלעך אינגאַנצן נישט געטראַכט פון זיי. אָבער געכאַלעמט פון זיי האָט אים נאָכט בײַ נאַכט און ס'איז אים אַלץ געווען גלייַכגילטיק, ביז שאַרפער נישט-ניכעדיקייט.

אַ טאָג נאָך אַ טאָג און אַ וואָך נאָך אַ וואָך — די צוויי כאַדאָשים האָבן זיך געענדיקט, די שטערלינגס זענען צוריקגעקומען. נאָר צוויי כאַדאָשים אינגאַנצן און זיי זענען אַנדערש געוואָרן ווי מיט צוויי יאָר. ניין, ווי מיט צען יאָר.

לושע האָט זיך מער נישט אַרויסגעוויזן צו ביניאָמינען אין דער היים, צו מאַלקען. זי איז איצט געגאַנגען מיט גאָר אַנדערע כאַווערטעס. דאָס פאָרן אויף זומער קיין אויסלאַנד, האָט די שטערלינגס מיטאַמאָל דערנענטערט צו דער שטאָטישער אַריסטאָקראַטיע. לושע האָט איצט שפּאַצירט מיט העגריק דאַ-ווידזאָנס קינדער, וואָס מ'זאָגט, אַז זיי וויסן גאָרנישט פון ייִדיש-קייט, און מיט דעם צוקער-קאָמיסיאָנער קאָגנס טעכטער, וואָס אין דער היים בײַ זיי שטייט אַ פּיאַנינע. דורך די קינדער זע-נען די מוטערס אויך געוואָרן צווישן זיך נאָענט. מייער האָט יאָ גערעדט צו ביניאָמינען, נאָר דאָס איז שוין געווען אַן אַנ-

דער מין רעדן, אַ רעדן וואָס האָט באַליידיקט. געגאַנגען מיט אים איז ער נישט, נאָר זיך אָפּגעשטעלט אַביסל רעדן, דערציילט, וואָס זיי האָבן אַלץ מיטגעבראַנגט פון אויסלאַנד, געבלאָזן פון זיך, געקוקט, האָט זיך בּיניאָמינען געדאַכט, מיט ביטל אויף זײַן, בּיניאָמינס, הילעך. און דעם ערשטן שמועס בײַם ווידערזען זיך האָט מייער אַזוי געענדיקט, וואָס ער מוז עס האָבן געהערט פון די עלטערן:

— אין אויסלאַנד לעבט מען אַנדערש און מען גייט אַנדערש אָנגעטון און אַ ייִנגל -- האָט ער דערבײַ בּיניאָמינען אָנגעקוקט ווי ער וואָלט אים עפּעס געגעבן אָנצוהערן — אַ ייִנגל, וואָס האָט נישט די מעגלעכקייט צו שטודירן אויף דאָקטער אָדער אַדוואָקאַט לערנט זיך אויס אַ מעלאָכע און ווערט אַ פאַכמאַן — האָט מייער געענדיקט מיט גײַווע.

נאָך אָט דעם ערשטן שמועס מיט מייערן, האָט בּיניאָמין מעקײַעם פּסאַק געווען די פאַרהייליקטע קאַרמעלקע — דעם סימבאָל פון דער אָפּגעפּאַרענער מישפּאָכע שטערלינג.

עפּעס ווי פון זיך אַליין האָט עס זיך אַזוי געמאַכט, אַז בּיניאָמין איז געוואָרן אַ קאָהעלס יאָסעם, איטלעכנס אַ געהילף.

אין שטאָט ליגט אַ מעס. ס׳איז פרײַטיק נאָכמיטאָג, מ׳דאַרף מאַכן די לעווײַע. מ׳דאַרף עמעצן שיקן אויפן בעסוילעם מיט אַ קוויטל, די אַגאָלע זאָל קומען צו פאָרן. ווע מען שיקט מען? אַ בעוורע קאַדישע-מאַן גיט זיך אַ קוק אַרום, דערזעט בּיניאָמינען:

— הער נאָר דו, יאָסעם! וועסט פאָלגן אַ שליכעס?...

בּיניאָמין איז גרייט. דער כעוורע קאַדישע-מאַן גיט אים איבער דאָס צעטעלע וועגן דער אַגאָלע, בּיניאָמין גיט אַ רוף „לייבל” און ביידע צעלאָזן די כאַלאַטלעך, ווי די זעגל אויף אַ שיפל, פליִען איבערן מאַרק צו דער פאָרשטאָט צו.

שטייט פונקט דער פעטער יאָסל פאָרן געוועלב, דערזעט ער די צוויי כעווערלײַט לויפן, גיט ער אַ רוף: בּיניאָמין, לייבל! נישטאָ קיין ברייִרע, מ׳מוז זיך אָפּשטעלן און אַרײַנגיין אין געוועלב. דער פעטער יאָסל איז קוידעם מעכאַבעד לייבלען מיט אַ

פּעטשל און שיקט אים אַרויף אין שטוב אַרײַן. דערנאָך נעמט ער זיך צו בּיניאָמינען:

— בּיסט אַ כּעוורע קאַדישע־מאַן? קאָהעלס שאַמעס בּיסטו? און אַז דו ווילסט עס ווערן — מוזטו מיר לייבּלען אויך מיט־שלעפּן?...

דער פעטער יאָסל האָט אַ לאַשן און אַ קוק, וואָס קען בּינ־יאָמינען אין איין מינוט פּלאַטשיק מאַכן. ער רעדט עפּעס אַזוי בּײַסיק, גאָרנישט ווי צו אַ יינגל, נאָר ווי צו אַ דערוואַקסענעם אין זײַנע יאָרן, נאָר אַ נידעריקערן פון זיך.

— נאַ, דו האָסט שוין בּאַלד די שיך צעלייגט, ווער וועט זיי דיר געבּן צו פאַרריכטן — די שטאָט? איך?...

און די מומע כאַנע אין קופּקעלע, כאָטש זי שטייט דערווײַל נישט לײדיק, נאָר בּאַדינט קוינים—געפינט פונדעסטוועגן צײַט צוצובאַמקען דעם מאַן, קלאָר מאַכנדיק די קוינים אין וואָס דאָ האַנדלט זיך:

— וויי און ווינד — זיפצט זי — מײַן בּרודער האָט גע־דאַרפט שטאַרבּן און דאָס איבּערלאָזן נאָך זיך...

דעם פעטער יאָסלס האַנדלונג פאַרבּיטערט בּיניאָמינען נאָך מער. בּיניאָמין פילט, אַז דער פעטער יאָסל מיינט גאָרנישט זײַן טויווע, נאָר גלאַט אים צו בּאַליידיקן, אים צו דערנידעריקן. ס'איז אויסטערליש: צוליבּ אַ קלייניקייט בּאַליידיקט דער פעטער מער ווי צו־ליבּ אַ גרעסערער פאַרשולדיקונג. אַז לעמאָשל בּיניאָמין קאָן נישט דעם „שיעור" שאַבּעס בּײַם פאַרהערן, איז דער פעטער יאָסל יויצע מיט געבּן אַ פּאָר פּעטש און הייסט אים אַהיימגיין, נאָר פאַר טרעפן בּיניאָמינען גיין אַ בּיסל שפּאַצירן אין אַ פרײַער שאָ, זידלט ער און בּאַליידיקט פאַר אַלע מענטשן אין די אויגן.

9. כאַחיידים

אין קאָהעלס גאָרטן, וואָס הינטער דער מיקווע איז שוין צײַטיק דאָס אויבּס. פייגל די טיקערין האָט נישט קיין צײַט זיך אָפּצוגעבּן מיטן גאָרטן, האָט זי אַהין אַרײַנגעזעצט איר טאָכטער

די טאָכטער איז אַ פעסטע רויט-באַקיקע מויד מיט אַ קאָפּ בלאָנ-דע האָר. דער מענדל ווייסט צו דערציילן אויסטערלישע מײַסעס פון דער מויד זעלדע, פייגל דער טיקערינס און פון נאָך אַנדע-רע מיידן... די מײַסעס זענען אַזעלכע געהיימע, שרעקעדיק-זיסע און זינדיקע. מענדל דערציילט זיי מיט אַזאַ שטיל געהיים-שעפּ-טשנדיק קאָל. די כעוורע ייִנגלעך זעצן זיך אויס אין אַ ווינקל גאָרטן צווישן ביימער און הויכן גראָז.

אַלע זיצן שטיל מיט פאַרהאַלטענע אָטעמס און מענדל דער-ציילט וועגן „ער"ס און „זי"ס.

מענדל אײַלט זיך נישט, ער רעדט געלאַסן. די ייִנגלעך קוקן אים אָן מיט צעבליצטע אויגן. און מ'זיצט אַזוי ביז שפּעט אין דער נאַכט אַרײַן קוויקנדיק זיך מיט מענדלס געשיכטעס...

לעבן קאָהעלס גאָרטן, אין אַ נידעריק אָרומגעריסן הײַזל, געפינט זיך דער שטאָטישער „האכנאָסעס אָרכים" — שטיבלעך מיט געלעגערס פאַר מאַנסלײַט און פאַר ווײַבער. ביניאָמין ווערט דאָ אַן אײַנגייער. ער האָפּט צווישן די מאַכנעס אָרעמעלײַט פוןביידע געשלעכטער, בײַצוווינען אַמאָל עפּעס פון דעם, וועגן וואָס מענדל לייביש דעם גאַבעס דערציילט. ער זעט אָבער דאָרט גאָרנישט פון דעם. דערפאַר דערציילן אָבער די וואַנדערנדיקע אָרעמעלײַט וווּנדערלעך שיינע מײַסעס... איינ-ציקווײַז ווערט ביניאָמינס גאַנצע כעוורוסע אַהין אַרײַנגעצויגן. מ'זיצט ביז שפּעט אין דער נאַכט און מ'הערט מײַסעס. ייִדן מיט גרויע בערד דערציילן געשיכטעס, וואָס פאַרשיקערן מיט זייער פּאַשעטקייט און פאַנטאַזיע... דאָס זענען גאָר אַנדערע מײַסעס פון די וואָס מענדל דערציילט. זיי ווירקן אויף דער נעשאָמע, ווי אַ פריש קלאָר וואַסער אויף אַ פאַרשווייסיקטן גוף אין אַ פאַרנעם טאַמוז-טאָג...

און איינמאָל נאָכן אָפּזיצן קימאַט אַ גאַנצע נאַכט און אויס-הערן מײַסעס פון אַן אַלטן בלינדן אָרעמאַן, האָט זייער לעבן ביני-יאָמינען אַזוי פאַרכאַפּט, אַז ער האָט אַזש אַ טראַכט געטון זאָרג-לאָז:

— וואָס דאַרף איך זיך מוטשען מיט זוכן פאַר זיך אַ טאַכ-

לעס? אַז כ'וועל גרעסער ווערן, וועל איך זיך באַהעפטן צו אַ כעוורוסע אַרעמעלײַט און וועל ווערן אַ מעדינע-גייער.

אין דער היים ווערט דאָס לעבן אַלץ גרויער און טריבער. די מאַמע איז איצט גאָר אַן אַנדערע. אין שטוב איז אַפילע ווײַטער צוגעקליבן און צוגערוימט, אָבער דאָס איז נאָר פון אויבנאויף. אין טאָך איז דאָ דאָס לעבן פונקט ווי בײַ אַלע אַנדערע אַרעמעלײַט אין שטאָט... ייִסראָעל-נויעך האָט ערגעץ דערטאַפּט אַ פּאָר מאַטבייעס און האָט זיך געקויפט אַ גאַרטל. די מאַמע האָט דאַפקע געוואָלט וויסן, פונוואַנען ער האָט געהאַט דאָס געלט און ייִסראָעל-נויעך האָט נישט געוואָלט זאָגן.

אין אָוונט, ווען ביניאָמין איז אַהיימגעקומען, איז די מאַמע געשטאַנען מיט אַ רימען אין האַנט און מיט קאַס געקלאַפּט איבער ייִסראָעל-נויעכס פּלייצעס פּאַדערגדיק, ער זאָל זאָגן, פונוואַנען ער האָט געהאַט געלט צו קויפן דעם גאַרטל און ייִסראָעל-נויעך האָט נישט געוואָלט זאָגן.

— זאָלסט זאָגן, הייס איך! — האָט די מאַמע געפּאָדערט מיט אויפגעשטעלטע שטרענגע אויגן און געקלאַפּט מיטן רימען — נאַ, האָסטו און האָסטו נאָך; זאָגן זאָלסטו, וואָרן כ'דערהאַרגע דיך. מײַנס אַ קינד — אַ גאַנעוו! נישט דערלעבן וויל איך דאָס.

ייִסראָעל-נויעך האָט געשוויגן. נאָך יעדן פּלעם מיטן רימען האָט ער זיך אָנגעכאַפּט דאָס צעווייטיקטע אָרט, נאָר גאָרנישט גערעדט — פאַרביסן די ציין און געשוויגן.

נאָר ווען די מוטער האָט אַלץ נאָך און נאָך געפּײַערט מיטן רימען, איז ייִסראָעל-נויעך מיט איין שפּרונג געווען בײַם אָפענעם פענצטער און געוואָלט זיך אַראָפּוואַרפן. ס'איז געוואָרן אין שטוב אַן אַלגעמיינע יעלאָלע. אַלע קינדער זענען זיך צוזאַמענגעלאָפן, אַרומגערינגלט דעם צעהעשעטן אַכטיעריקן ברודער. דעמאָלט האָט די מאַמע אויסגעבראָכן אין אַ געוויין. ייִסראָעל-נויעך האָט דערציילט, אַז דאָס געלט אויף דעם גאַרטל האָט ער זיך געזאַמלט פון די גראָשנס, וואָס די מאַמע גיט אים מיט נאָכמיטאָג אין כיידער צו קויפן זיך הערינג צום ברויט.

אינדערהיים בײַ בּיניאָמינען איז אַ צערודערניש. די מאַמע האָט עפּעס פון ערגעץ באַקומען געלט. זי האַלט בײַ אײַנאָרדענען בײַ זיך אין דער היים אַ זאָקן-פאַבריקל. די מאַשינען זענען שוין דאָ, ליגן נאָך פאַרפּאַקט אין קאַסטנס. ס'איז געקומען צו פאָרן דער ייִד פון זאַלעשין, בײַ וועמען מען האָט געקויפט די שוין געניצ-טע מאַשינען. אַ קליין שוואַרץ ייִדל ווי אַ פּלוי און רירעוודיק ווי אַ פּלוי און קורצזיכטיק איז ער. בּיניאָמין האָט נישט ליב קיין קורצזיכטיקע מענטשן. פאַרוואָס, ווייסט ער אַליין נישט. אים דאַכט זיך, אַז אַלע קורצזיכטיקע זענען גײַציקע און קאַרגע.

דאָס ייִדל אָרדנט אײַן די מאַשינדלעך, האַלט אין איין שמועסן איבער זיי מיט די שוואַרצע דינע ליפּן זײַנע: „מאַ, אַ צאַצקע, אַ צאַצקע, בעסער ווי אַ נײַע פון דער פאַבריק אויס... ס'זענען שוין אויך געקומען אַרבעטער זאָקן-מאַכערס — אַ מיידל פון זאַלעשין... אין שטוב זענען אַלע פאַרנומען, אויף בּיניאָ-מינען קוקט זיך קיינער נישט אום, ער נוצט דאָס אויס און טום וואָס ער וויל.

בּיניאָמין העלפט מענדלען טראָגן דאָס געקעכטס פאַר דער מעשוגענער שוועסטער, וואָס זיצט פאַרשפּאַרט אויפן בּיס-האַקוואָרעס. ס'איז סאָף זומער. די פעלדער זענען שוין לאַנג געשניטן. אַן אומעט און אַ פאַריאָסעמטע בענקעניש ווייט פון זיי, ווי זיי וואָלטן געבענקט נאָך די אַראָפּגענומענע זאַנגען... דער וועג צום בעסוילעם איז אַ לאַנגער, אַ זאַמדיקער מיט קרומע און אויסגעהוילטע שיינעביימער בײַ די זײַטן. בּיניאָמין האָט ליב צו שמועסן פון מייסים און פון שיידים, מענדל ווידער רעדט צום ליבסטן ניבל-פּע. ער רעדט דאָס ערנסט, זאַכלעך. די אײַנ-געצויגענע ברוינע באַקן צעפלאַמען זיך אים, די אַרויסשטאַרצנ-דיקע שפּיציקע באַקן-ביינער באַקומען רויטע פלעקן, די שטענדיק אומהיימלעך ברענענדיקע טונקעלע אויגן פאַרציִען זיך אים מיט אַ נעפּל.

בּיניאָמין האָט ליב צו הערן מענדלס ניבל-פּע, עס וועקט אין אים אַ זיס-געהיימן שוידער, ענלעך ווי בײַם הערן מײַסעס וועגן מייסים, טיילמאָל נאָך זיס-שרעקיקער — נאָר אַליין אַזוי רעדן

קען ער נישט, בּיניאָמין. בּעשאַסן הערן די מײַסעס האָלט ער אַראָפּגעלאָזט די אויגן, ס'האַרץ קלאַפּט אים ווי מיט האַמערס און ער האָט נישט קיין מוט אַפילע נישט מענדלען אַ קוק צו געבן אין פּאָנעם.

איצט גייען זיי אויפן זאַמדיקן וועג צום בּעסוילעם. מענדל האַלט אַ טעפּל פּאַרוויקלט אין אַ שמאַטע — עס זאָל נישט קאַלט־ווערן, בּיניאָמין — אַ צווייט טעפּל אַ קליינס און ברויט פּאַר־פּאַקט אין אַ שניפּטוך. דער טאָג איז א טריבער. די פעלדער אַרום ליגן ווי פאַרוויינט אין די וואָלקנס זעט זיך אַ מאַטע רונ־דיקע זון ווי אַ בלאַסע לעוואָנע. מענדל רעדט וועגן אַלעם אין דער וועלט נאָר וועגן זײַן מעשוגענער מישפּאָכע רעדט ער קיינ־מאָל אַ וואָרט נישט. בּיניאָמין ווייסט, אַז אין דער היים איז מענדל גאָר אַן אַנדערער — איין מעיושעוודיקער צווישן אַ שטוב מעשו־גאָים און ער ווייסט ווי מיט זיי אומצוגיין, זיי אײַנצוהאַלטן.

אויפן בּייס־האַקוואָרעס איז די מאַרעשכוירע פון די פעל־דער אַ נאָך טיפערע. די ווײַסע מאַצייוועס שווײַגן איבער די קוואָ־רים, ווי זיי וואָלטן אומעטיק באַדויערט די וואָס ליגן הינטער זיי. ס'הערט זיך קרייען אַ האָן און אַז דער האָן ווערט שטיל, איז די מאַרעשכוירעדיקע שווײַגעניש דאָ נאָך טיפער און געדיכטער.

בּיניאָמין דערזעט פונדערווײַטנס דעם פאָטערס קייווער. די ווײַסע שטיינערנע מאַצייווע, האָט זיך אויסגעבויגן אויף פאָרנט.

זיי גייען צו מיט די טעפּ צו דער שאָפע, דורך אַ לאָך דער־לאַנגט מענדל אַרײַן דאָס עסן. סאָרע רייזל רעדט גאַנץ צו דער זאַך, פרעגט זיך נאָך, וואָס אין דער היים הערט זיך, נאָר עסן — בּאַמערקט בּיניאָמין — עסט זי נישט ווי אַ נאָרמאַלער מענטש. זי עסט ווילד ווי אַ כאַיע, קעהערעף אַין ליידיקט זי אויס די טעפּ און פאַרלאַנגט נאָך.

— פאַרוואָס האָסטו אַזוי ווייניק געבּרענגט? זשאַלעוועסט מיר?... — פרעגט זי האַסטיק.

אַז זי דערלאַנגט אַרויס דאָס ליידיקע געפעס, בּאַמערקט בּיניאָמין אירע הענט — יונגע, פרישע און שיינע ווײַבּלעכע הענט.

און אַז זי איז בײַם זינען — געדענקט בּיניאָמין, אַז זי אין אַ פֿרום ייִדיש װײַבל, װאָס קיין הויך װאָרט גייט נישט אַרויס פֿון איר מויל.

— מענדקע — פֿרעגט זי מיט אַ בּיסל אַ הייזעריקן קאָל — װאָס איז מיט נאָסענען? איך װיל נישט ער זאָל נעמען אַ „היתּר מאה רבּנים“*). איך װיל מיט אים װױנען.

— גוט — זאָגט מענדל קלוימערשט צו, װי צו אַ קינד װאָס מ'װיל אײַנשטילן — כ'װעל עם זאָגן.

צוריקװעגס שוין בּאַלד אין דער שטאָט טראָגט דער רוען אַן די מומע כאַנע; גייט דאָ מינעסטאַם אײַנמאָנען אַ כויװ פֿון אַ קינע. זי אײַלט זיי אַנטקעגן, אַריבּערגעװאָרפֿן אַ טוך איבּער די פּלייצעס. בּיניאָמינען געלינגט בּאַצײַטנס פֿון איר אויג אַנטרונען צו װערן. ער דרייט זיך אַרײַן צװישן די סעדער. זי אָבּער בּאַ־מערקט אים בּאַלד, שאָקלט בּאַדויערנדיק מיטן קאָפּ...

בּיניאָמין גייט װײַטער, מאַכט זיך װי ער װאָלט זי גאָר־נישט געזען.

ס'איז געװען ראָשהאַשאָנע־צײַט. דער זומער איז צוגעלאָפֿן צום לעצטן פֿלעקל און אַ מידער, אַ טויט־שװאַכער געפֿאַלן פֿון די קויכעס. קאַלטע װינטן האָבּן געבּלאָזן, דער װינטער האָט זיך דערנענטערט... ערעװ יאָמקיפּער איז אין שטוב געװען האַלבּ־יאָנ־טעװדיק צוגעקליבּן. די זאָקן־מאַשינדלעך האָבּן נישט געאַרבּעט, דאָס מיידל, די אַרבּעטערין, איז אַהיימגעפֿאָרן אין איר שטעטל. דאָס שפּאָל־רעדל איז געװען אַרויסגעשטעלט אין דעם קאַמער צוזאַמען מיט די ליידיקע שפּאָלן... די מאַמע איז שוין געװען צו־ריקגעקומען פֿון מאַרק מיט אַ קויבּערל אײַנקויפֿונגען. דער דיל איז געװען ריין געשײַערט, אויסגעשיט מיט געלן זאַמד. פֿאַרמי־טאָג האָט דער פֿעטער יאָסל אַרויפֿגעשיקט מיט פּערלען אַ שטיקל פֿון דעם לעקעך, װאָס מ'האָט הײַנט געטיילט אין „שטיבּל“. פּערל האָט מיטגעבּרענגט אַ פּיזמען, װאָס דער פֿאָטער האָט זי קענטיק אויסגעלערנט:

---

*) אַ דערלויבּעניש פֿון הונדערט ראַבּאָנים פֿאַר אַ מאַן װאָס װיל אָפּגעטן זיין מעשוגנע װײַבּ.

— אַז די מומע וועט דאָס שטיקל לעקעך עסן, וועט די מומע אַ גאַנץ יאָר באַהיט זײַן פֿון מענטשנס גאַב.

פּערל האָט דאָס איבערגעזאָגט מיט איר פֿאַרשלאָפֿן קוויטשיק קעלעכל און פֿאַרברייטערט מויל ווי אַן אָפֿענע טאָר־בע. די קינדער האָבן געלאַכט. די מאַמע אָבער האָט גראָד אין זינען געהאַט, ווי דער מערדער, דער ייִד, וואָס זי אַרבעט פֿאַר אים זאָקן, האָט זי הײַנט באַוואָלט בײַם אָפּרעכענען — האָט זי זיך אָוועקגעדרייט און די אויגן געווישט.

צומאָרגנס, יאָמקיפּער, איז ביניאָמין געשטאַנען איבער אַן אָפֿן מאַכזער אַ פֿאַרשמאַכטער פֿון פֿאַסטן און זיך געקלאַפּט אין האַרץ און ווי אַ צופּיל פֿאַרשולדיקט קינד, וואָס ווייסט אַז זײַנע זינד זענען אַזוי גרויס, אַז דער טאַטע דאַרף אים נישט מויכל זײַן, נאָר ער איז דאָך פֿאָרט אַ טאַטע אַ בעל־ראַכמים און ער וועט אים מויכל זײַן, אויב די כאַראָטע איז נאָר פֿון גאַנצן האַרץ. שטיל, מיט פֿאַרטריקנטע ליפּן האָט ער גע־פּרעפּלט פֿאַר גאָט כאַראָטע־ווערטער און דאָס האַרץ אין אים האָט געוויינט.

דער יאָמקיפּער־טאָג דעמאָלט איז געווען אַן אויסטערלי־שער — שוין אײַנגאַנצן אַ ווינטערדיקער. דאָס יאָר איז געווען אַן איבעריאָר. ערעוו יאָמקיפּער איז געווען ווינטיק און קאַלט און צומאָרגנס, יאָמקיפּער, ווען ייִדן זענען געשטאַנען אין די שולן אין טאַלעס און קיטל און הוילע שקאַרפּעטקעס מיט נישט אויס־געוואַשענע מײַלער בעטנדיק בײַ גאָט אַ גוט קוויטל, איז דערווײַל אין דרויסן געפֿאַלן דער ערשטער שניי — אַ נאַסער שניי, וואָס איז אַראָפּפֿאַלנדיק צעגאַנגען געוואָרן און איבערגעלאָזט אַ קאַל־טע נאַסע בלאָטע.

ס'איז געווען טריב אין דרויסן און טריב און טרויעריק ביניאָמינען אויפֿן האַרץ און וואָס נענטער דער אָוונט האָט זיך צוגערוקט, אַלץ הייסער און פֿאַרכטיקער האָט ביניאָמין געבעטן גאָט.

בײַ נילע איז ביניאָמין געשטאַנען נישט ווײַט פֿון אָרן־קוידעש, אַזוי הייס געדאַווענט, אַז אַלע אַרום האָבן אים אָנגעקוקט

און אָנגעוויזן זייערע קנאַפּ דאַוועגענדיקע קינדער מיט אַ פינגער אויף אים, ווי זיי וואָלטן געזאָגט:

— אָ, ווי אַ גאָטספאָרכטיק יינגל דער יאָסעס איז.

אַזוי איז געווען יאָמקיפּער און צומאָרגנס האָט בינאָמין שוין פּאַרטיק געהאַט אין קאָפּ אַ באַשלוס: ער האָט אהיים געבראַנגט פון גאַס ברעטלעך, נעגל און זיך געשטעלט בויען אַ קעסטל, קעדיי באַלד נאָך סוקעס אַוועקצופאָרן פון דער היים אין נאָענטן שטעטל לערנען אין דער דאָרטיקער יעשיווע.

דאָס קעסטל האָט בינאָמין געמאַכט אויפן בוידעם. די מאַמע האָט באַלד פון אים אַרויסגעקריגן זײַן באַשלוס און זײַנע רייד ווײַטער איבערגעגעבן. דער פעטער יאָסל האָט זיך אַטריִעך געווען, אַרויפגעקומען אויפן בוידעם דערגיין צי ס'איז עמעס:

— וואָס בויסטו דאָ — אַ טייווע ווי גויעך פאַרן מבול?

— כ'וויל פאָרן אין דער יעשיווע לערנען.

— ווען, הײַנט, ביין־האַזמאַנים־צײַט? — וווּנדערט זיך קלוימערשט דער כיטרער פעטער.

— ניין, נישט הײַנט. נאָך סוקעס באַלד — ענטפערט בינאָמין אָנשטויסנדיק זיך אויפן פעטערס מיין.

— גאַנץ גלײַך — שמוצערט דער פעטער מיט די ליפּן, ווי ער וואָלט זיך געוווּנדערט אויף בינאָמינס אויפטו — גאַנץ גלײַך, וואָס דען ליגן אויף דער אָרעמער מאַמעס פּלייצעס? — האָט דער פעטער געענטפערט בינאָמינען, נאָר אין עמעסן אַראָפּגערעדט צו דער מוטער בינאָמינס, וואָס איז אונטן געשטאַנען. און גערעדט האָט ער דאָס הויך, אָפּיציעל, ווי קעדיי בינאָמין זאָל נישט קאָנען קיין כאַראָטע האָבן אויף זײַן באַשלוס — ער וועט דאָך נישט צום נאַר מאַכן דעם פעטער און די מאַמע.

דער פעטער יאָסל מוז עס האָבן דערציילט בײַ זיך אין דער היים, וואָרן באַלד איז לייבל געקומען צו לויפן גלײַך צו בנינאָמינען אויפן בוידעם. לייבל האָט גענומען זיך אים העלפן בויען דאָס קעסטל, אַזוי אַז עס זאָל אויסזען לײַטיש און מ'זאָל קאָנען אָנהענגען אַ שלעסל צוצושליסן.

דערווײַל איז נאָך געווען מער ווי צוויי וואָכן צײַט אויסצופירן דעם באַשלוס. מיט דער צײַט אָבער האָבן אַלץ אָפטער אָנגעהויבן צו באַפאַלן ביניאָמינען מינוטן פון שוואַכ־קייט, פון כאַראָטע; צוואָס האָט ער דאָס אויף זיך גענומען — אָוועקפאָרן פון דער היים, זײַן צווישן פרעמדע מענטשן, עסן „טעג" אין די הײַזער און שלאָפן בײַ עמעצן אײַנגעדונגען?

אין דער שטיל האָט ביניאָמין געוויינט אויף דעם פאַר־שטייענדיקן... אָבער—ווער ווייסט ווי אַרום — אַלע זײַנע כאַווײרים האָבן שוין דערווײַל געוווּסט פון ביניאָמינס באַשלוס אָוועקצו־פאָרן — אַזוי ווי עמעץ וואָלט עס אויסגערופן אין די גאַסן. אַלע האָבן שוין געקוקט אויף ביניאָמינען מיט רעספעקט.

הענעך לייזער לעדערהענדלערס האָט געזאָגט מיט אָנערקענונג:

— איך האָב שטענדיק געזאָגט, אַז דו, ביניאָמין, ביסט אַ דרייסטער.

און מאָרדכע כאַיִם שלוימעס דער נישטפאַרגינער מיט די ווײַסע אויגן האָט גיפטיק אונטערגעשמייכלט:

— מ'זאָגט, אַז דו האָסט באַשטימט פריִער נישט צוריק צו קומען ביז דו וועסט שוין האָבן היתר הוראָה! (רעכט צו זיין אַ ראָוו).

ס'איז שוין געווען פאַרפאַלן, געמאַכט איז געמאַכט, ענדערן קען מען שוין נישט, ס'לײַכסטע איז געווען גאָרנישט דערפון טראַכטן, נאָר גיין דרייסט גלײַך מיט צוגעמאַכטע אויגן, ווי איינער וואָס איז זיך טויוול אין אַן אײַז־קאַלט וואַסער. ביניאָמין האָט געהאַט קויעך דאָס זײַניקע אויסצופירן.

ער האָט נאָר געדאַרפט אין זיך אײַנצופרעגן דעם גע־דאַנק, אַז אַזוי וועט זײַן און נישט אַנדערש. און ס'האָט אים שוין אויפגעהערט צו שרעקן דאָס פאָרן. אַדרעבע: ער האָט שוין דערויף אומגעדולדיק אַרויסגעקוקט, ווי איינער וואָס וואַרט אויף אַ ריזיקאַלישער אויסצייכענונג.

אָבער אין איינעם פון די כויל האַמויעד טעג האָט זיך ביניאָמין מיט זיין כעווערע צעשלאָגן מיט אַ צווייטער כעווערע

און בּיניאָמין איז פון דעם געשלעג אַרויס מיט אַ צעדראַפּעט פּאָנעם.

דעמאָלט ווען דאָס איז געשען, איז שוין בּיניאָמין אינ־גאַנצן געווען אונטערן אײַנדרוק פון אַוועקפאָרן — און דאָ פּלוצלונג האָט ער אַ צעדראַפּעט צעשאָבּן פּאָנעם און... ס׳קאָן שוין אויסזען דאָרט, אַז ס׳וועט קומען צו פאָרן אין דער יעשיווע אַ בּאָכער מיט אַ צעדראַפּעט פּאָנעם!

טאָג און נאַכט איז בּיניאָמין געזעסן, געשמירט דאָס פּאָנעם מיט אַ זאַלבּ, געלייגט פּלעסטערלעך אויף די דראַפּע־סימאָנים. ער איז אויסערגעוויינלעך געדולדיק געווען און — אַ צוויי דריי טעג נאָך סוקעס איז דאָס צעקראַצטע פּאָנעם שוין געווען מער ווייניקער אין אָרדענונג. נאָר אַזוי ווי ס׳איז געווען שוין סאָף וואָך, האָט די מוטער פאַרגעלייגט, ער זאָל שוין בּלײַבּן איבּער שאַבּעס. בּיניאָמין האָט קלוימערשט נישט בּאַלד בּאַשטאַנען, בּלויז נאָר דאָס צוליבּ געטון דער מאַמען, און אויף זונטיק אינדערפרי איז שוין געווען בּאַשטעלט אַ בּאַלע־גאָלע בּיניאָמינען מיטצונעמען. די מאַמע וועט מיטפאָרן אים דאָרט אײַנצוואָרדנען.

10. אין דער יעשיווע

אַ פּײַכטער נעפּל איז געהאָנגען צווישן הימל און ערד; פון בּיידע זײַטן וועג זענען ליידיקע פעלדער און לאָנקעס געלעגן פאַרהוילן ווי אין נאַסער וואַטע. די געשמידטע רעדער פון בּייניש פּיפּיקס וואָגן האָבּן געשניטן קליינע פּאַסן אין פּײַכטן זאַמד. דער וואָגן איז פול בּאַזעצט מיט פאַרשוינען, וואָס פאָרן דאָ ערגעץ אויף אַ יאַרמאַרק. בּיניאָמין זיצט אויף זײַן קעסטל — פאַרשלאָסן אויף אַ נײַ שלעסל, דאָס שליסעלע אויף אַ בּענדל טראָגט בּיניאָמין אויפן האַלדז. קעגנאיבּער בּיניאָמינען זיצט די מאַמע, אָנגעטאָן אין דעם שוין אַבּיסל אָפּגעטראָגענעם נאָר ריין אויסגעפּוצטן ווינטערמאַנטל און אַ

שוואַרצן שאַל אויפֿן קאָפּ. דער שאַל, אַ זײַדענער, איז נאָך קימאַט נײַ, ווײַל די מאַמע טראָגט אים זעלטן.

— וווּ פֿאָרט דאָס אײַער באָכערל — לערנען טוירע? — פֿרעגט אַ ייִדענע אַ הענדלערקע.

די ייִדענע איז אָנגעטון אין צוויי טיכער, איינס אַ רויטס מיט געלע און גרינע פּאַסן אויפֿן קאָפּ און אַ צווייטס אַ שוואַרס און גרויס ווי אַ פּלאַכטע איבער די אַקסלען. בּיניאָמין קוקט אָן די ייִדענע. איר פּנים ווינט און קעלט אויפֿגעבלאָזן רויט גראָב פּאָנעם און די מאַמע זײַנע ענטפֿערט צענעמענדיק די דײַנע צוזאַמענגעפּרעסטע ליפּן:

— יאַ, לערנען אין דער יעשיווע.

דערנאָך זיצט די מאַמע ווידער שווײַגנדיק. בּיניאָמין קוקט זי אָן. איר פּאָנעם איז בלאַס, די אויגן — פֿאַררוקט טיף אין קאָפּ. אַ ווייכקייט און אַ ראַכמאָנעס קלאַפּט און ווייטיקט אין זײַן געמיט צו דער מאַמען: ווי שווער און בּיטער זי האָרעוועט נעבעך. — באַלד גייט איבער זײַן ראַכמאָנעס צו די איבעריקע קינדער אין דער היים: מאַלקע... ייִסראָעל-נויעך וועט איצט בלײַבּן אײַנגאַנצן אָן אַ מאַדריך. ווער וועט אויף אים אַכטונג געבּן, צי ער גייט אין כיידער, צי ער דאַוונט? און סימעלע — דאָס קינד וואָס הייבּט ערשט אָן קוים צו גיין. מאַלקע, ער, בּיניאָמין, און אַפֿילע ייִסראָעל-נויעך, האָבּן כאָטש געהאַט גוט אין די ערשטע קינדער-יאָרן. זי נעבּעך, דאָס ייִנגסטע, זי האָט פֿון קיין גוטס באַלד נישט געוווּסט... ס'שטײַגט אין אים דאָס וואַרעמקייט און ראַכמאָנעס צום ייִנגסטן שוועסטערל.

דער וואָגן שלעפּט זיך און וויגט זיך אין בּלאָטיק זאַמדיקן וועג, בּייגט זיך אַמאָל אויף דער זײַט, אַמאָל אין דער צווייטער ווי אַ שיקער און בּיניאָמין שלינגט די טרערן פֿון בּענקעניש צו דער אָקאָרשט פֿאַרלאָזטער היים.

ער באַנעמט, אַז אין דער היים האָט ער זיך נישט געפֿירט ווי עס דאַרף צו זײַן, אָנגעטון דער מאַמען אַגמעסנעפּעש, נישט געוואָלט העלפֿן אין דער היים, פֿאַרלײַכטערן. די כאַראָטע

פּײַניקט אים איצט, ער פילט זי ביז ווייטיק. ער ווענדט זיך פלוצלונג צו דער מוטער:

— מאַמע, די זאָקן-מאַכערין, דאָס מיידל פון זאָלעשין, וועט הײַנט קומען?

די מוטער קוקט אים אַ ווײַל אָן, זי פאַרשטייט נישט וואָס עפּעס פלוצלונג אינטערעסירט דאָס אים. דערנאָך ענטפערט זי:

— יאָ, הײַנט אָדער מאָרגן זאָל זי קומען.

דער שמײַסער, בײַניש פּיפּיק, אַ מעגושעמדיקער און באַוואַקסענער מיט האָר, ווי אַ פאַרוואָרלאָזטער גאָרטן מיט ווילד גראָז — מאַכט היימלעך זײַנע פאַרשוינען. ער עסט לאַכמעס ברויט אַרויפגעלייגט צו שטיקעלעך זעמל. דאָס ברויט הייסט בײַ אים צוקערקע און די זעמל — שאָקאָלאַדקע. אַן אַנדערש מאָל וואָלט ביניאָמין מיטגעלאַכט, איצט אָבער קריכט אים נישט אין קאָפּ קיין געלעכטער. ער איז פול מיט אַ טאָפּלט געפיל: אומגעדולד צו דערזען דאָס ערשטע מאָל אין לעבן אַן אַנדערע שטאָט אַ כוץ זײַנע און מיט ווייטיקלעכן בענקען — צו דער פאַרלאָזטער היים.

דאָס נײַע שטעטל — נישט עס איבעראַשט נישט, נאָר עס אַנטוישט: אַ סאַך קלענער ווי זײַן שטאָט, מיט נידעריקע הײַזער און נישטגעברוקירטע גאַסן. זיי גייען אַראָפּ פון וואָגן, איבערבײַסן עפּעס אין אַן איינשטיבלדיקער פאַררויכערטער אַכסאַניע. זיי עסן זעמל מיט נישטזיסע טיי און לאָזן זיך אַרויס איבערן שטעטל.

דאָ, אין דעם גרענעץ-שטעטל, זענען פאַראַנען אַ סאַך דעם טאַטנס באַקאַנטע. אַ גאַנצן טאָג קריכט די מאַמע אַרום מיט ביניאָמינען צו זייערע אַמאָליקע באַקאַנטע דאָ, זיי זענען אַלע רײַכע און אָנגעזועענע. די מאַמע שטעלט פאָר איר זון. מ'רעדט אַביסל, מ'וויינט אַביסל. באַלד האָט ביניאָמין שוין אַלע טעג — צו עסן די גאַנצע וואָך. שווערער גייט צו מיט שאַפן צום לערנען. אין דער יעשיווע לערנט מען נאָר איין שאָ אין טאָג. די איבעריקע שאָען מוז מען זיך שאַפן. די יונגעלײַט, איידעמס פון די

באַקאַנטע מישפּאָכעס, איידעלע מיט בלאַסע פּנעמער, מיט קוים שפּראָצנדיקע בערדלעך, זיצן ס'ראָוו אין אָפּגעזונדערטע שטובן, אַרומגערינגלט מיט ספאָרים, זיי גיבן אַ שמועס מיט ביניאָמינען, אַ טאַפּ ווי ער האַלט אין לערנען און ציִען באַלד אויף אַן איידעלן אויפן צוריק דעם צוזאָג צו לערנען מיט ביניאָמינען אַ „שיִער" — נישטאָ קיין צייַט, מ'לערנט פאַר זיך, די איבעריקע שאָען — שוין פאַרנומען.

אַנדערע זענען איידעלער. שמועל גאָלדמאַנס יונגער איידעם, אָנגעטון אין אַ העל סאַמעטן שטוב-כאַלאַט, שאָקלט זיך אומבאַקוועם מיט אַ פאַרשעמט גרימאַסעלע אויפן אײַנגעצויגענעם ווי פון טאַנייסים אויסגעמאָגערטן פּאָנעם:

— יאָ, ר' שמועלס אַלמאָנע... אָבער נישט קיין באַשטימטע שאָ, מ'עט זען...

וואָס קאָן די מאַמע טון? — זי מוז באַשטיין. זי שאַפט נאָך ביניאָמינען צו שלאָפן ביי אַ שנײַדער פון זייער שטאָט און פאַרנאַכט פאָרט זי מיט דעם זעלבן וואָגן צוריק אַהיים.

עלנט און פרעמד האָט זיך ביניאָמין געפילט אין שטעטל. ער איז געזעסן ביי פרעמדע טישן מיט פרעמדע מענטשן, געגעסן פרעמד ברויט, נישט דרייסט געוועזן די אויגן אויפצוהייבן, דעם לעפל אין טעלער אַרײַנצוטון און אויב די מענטשן אַרום טיש האָבן אים נישט אונטערגעטראָגן און קוראַזש געמאַכט מיט פרײַנדלעכע ווערטער — איז ער אַוועקגעגאַנגען פון טיש אַ הונגעריקער.

ער איז געגאַנגען איבער די אומבאַקאַנטע שטעטלדיקע געסלעך. לעבן מאַנכע הײַזלעך זענען נאָך געשטאַנען סוקעס. דער קאַלטער, בייזער און פײַכטער האַרבסט-ווינט האָט געפליקט די פאַרוועלקטע סכאַך-ריטלעך, די ווענטלעך האָבן געקרעכצט. די דאָזיקע עלנטע סוקעס, געבליבענע פון פאַרגאַנגענעם יאָנטעוו און אויסגעשטעלטע איצט אויף ווינט און רעגן — האָבן זײַן טרויער און בענקעניש פאַרגרעסערט. ביים האַרץ האָט געקוועטשט

און די אויגן זיינע האָבן געקוקט ווי בײַ אַ געפאַנגענעם פויגל אין שטײַג.

אין בעסמעדרעש איז דאָ אַ סאַך פענצטער, אָבער עס איז דאָרט שטענדיק טונקל, אין די פענצטער קוקן קעסיידער טריבע נאָך-סוקעס-טעג — די ווענט זענען מיט שטויב, שפּינוועבס אין די ווינקלען; אין די גרויסע אַלמערס זענען די ספאָרים מיט אַרומגעריסענע טאָוולען, צעשיט און אָן רוקנס; אויפן אָרן-קוי-דעש הענגט אַ טונקל פּאָרויכעס פון אומבאַשטימטע קאָלירן, בײַם אָמעד ברענט אַן איינציק יאָרצײַט-ליכט. דאָס פלעמל ציט זיך אַרוף, אַרויף, רויכערט און פלאַטערט, און ביניאָמינען דאַכט זיך, אַז אָט דאָס צאַנקענדיקע ליכט בענקט און כאַלעשט נאָך עפּעס פונקט ווי ער נאָך זײַן היים, נאָך די זײַניקע...

אין דער פרעמד זענען פון ביניאָמינען מיטאַמאָל אָפּגעטון געוואָרן אַלע זינדיקע מאַכשאָוועס. אַלע מײַסעס פון דעם האַלב מעשוגענעם מענדל לייביש דעם גאַבעס זענען ווי דורך אַ קישעף-שטעקעלע פון אים אָפּגעטון געוואָרן, אַרויסגעפלויגן פון קאָפּ, נישט איבערלאָזנדיק נאָך זיך קיין סימען. ביניאָמין איז געוואָרן גאָר אַן אַנדערער, אַ ריין און אומשולדיק באָכערל, וואָס האָט שוין געמוזט אַליין פאַר זיך זאָרגן, אָפּגע-לעבט טעג מיט אַ האַרטער קוילריב, געשלאָפן בײַם שנײַדער אין דער קאַלטער קיך, געפרווירן אין די פּראָסטיקע נעכט און געמוזט זאָרגן, פונוואַנען ער וועט האָבן דעם שנײַדער צו באַצאָלן די אַכצן גילדן פאַרן ווינטער שלאָף-געלט.

„...ליבע מוטער און געשוויסטער — האָט ביניאָמין גע-שריבן אַהיים אַ בריוול — וואָס הערט זיך אין דער היים? וואָס מאַכט די מאַמע? צי איז סימעלע געזונט און צי גייט ייִסראָעל-נויעך אין כײדער? ווי גייט מיט פאַרנאָסע? ייִסראָ-על-נויעך זאָל לעמאַנעשעם גיין יעדן שאַבעס פאַרהערן צום פעטער יאָסל, אַז נישט וועט ער זיך אַליין אָפּגענאַרן.

מיר דאָ גייט נישקאָשע. איך לערן איין „שיִער" בײַם

ראָוו אינדערפרי, פון נײַן אַזייגער ביז צען, ראַן גיי איך אויף אָנבײַסן.

„טעג" האָב איך אַלע אַכוץ דאָנערשטיק און פרײַטיק.

האָב איך דערפאַר איין „צאָל טאָג": איינער פון יעכיל מאַזעס זין גיט מיר אַ „צאָל־טאָג", לעב איך פון דעם געלט דאָ־נערשטיק און פרײַטיק. ווידער אויף באַצאָלן פאַר שלאָפן איז דאָ אײַנגעפּירט, אַז כאַנוקע גייען די יעשיווע־באָכערים אַרום איבער דער שטאָט מיט פּושקעלעך פאַר זיך נאָך געלט, ווען איך דערפון האָבן צו צאָלן פאַרן שלאָפן און אַז עס וועט ווייניק זײַן, גייט מען דאָ פּורים אויך אַרום...

נאָר די ריינע וועש פון דער היים מוז איך לעמאַנעשעם קעסיידער באַקומען דורך בײַניש פּיפּיקן.

דאָס שלאָפּאָרט וועל איך אַוואדע אַוועקלאָזן. דער שנײַ־דער איז אַ גרויסער לעץ, מ׳רופט אים דאָ „פּייסעך קישקע", ווײַל אין פּייסעך האָט מען אים געכאַפּט עסן אַ געפילטע קישקע מיט מעל. ער קאָן נישט פאַרטראָגן קיין בעסמעדרעש־באָכער, ער לאַכט אָפּ פון מײַנע פּייעס און רעדט אין מיר אַרײַן אַפּי־קאָרסישע רייד. זײַן ווײַב איז אַן עמעסע זערעש...

פון מיר, אײַער זון ביניאָמין".

און ס׳גייען טעג... דער טאָג הייבט זיך אָן בײַ דער אָפענער געמאָרע און פאַרגייט בײַ דער אָפענער געמאָרע. פון זיך אַליין שאָקלט זיך דער גוף און די ליפּן פּרעפּלען מיט אַ ניגן. אַרום זיצן נאָך אַזעלכע ייִנגלעך ווי ביניאָמין, טייל שאָק־לען זיך מיט אַ ברען און טייל דרימלען ווענדנדיק פון מאָל צו מאָל די פאַרשלאָפענע אויגן אויפן לאַנגן בעסמעדרעש־זייגער...

אַך, די געמאָרע! — פון אַלעם רעדט זיך אין דער געמאָרע... וועגן נישטריכטיק פאַרקויפטע פעלדער, וועגן אַן אָקס וואָס שטויסט, וועגן שלעכט געפּאַרבטער וואָל... וועגן אַלעם אין דער וועלט, נאָר נישט פון דעם וואָס עס ווילט זיך הערן — וועגן דער היים, וועגן די דערווײַטערטע ברידער און שוועסטערלעך...

אַ פאַרטראַכטער הערט ביניאָמין אויף צו שאָקלען זיך און

מישט אַריבער. דאָס בלאַט פּאַפּיר וואָס צווישן טאָוול און שאַר-בלאַט איז באַשריבן מיט געקסיוועטע אויסיעס מיט קעסטלעך און איינצלנע ווערטער. בּיניאָמינס בליק ווערט דערצו צוגעקלעפּט. ווער האָט דאָס געשריבן? — עפּשער אויך אַ ייִנגל אין דער פרעמד ווי ער, בּיניאָמין? יענער איז שוין הײַנט אַוואַדע אין דער היים. דעמאָלט איז מינעסטאָם געווען זומער. די זון האָט געשײַנט און ער איז דאָ געזעסן צווישן שטויב און גרויקייט און מוירע גע-האַט אַרויסצוגיין, אַ„טאָג"-געבער זאָל אים נישט טרעפן...

בּיניאָמינס בליק ווערט פאַרשטאַרט, דער קאָפּ אַראָפּגעלאָזט אָן זײַן וויסן גאָר מאַכט נאָך מיטן נאָגל די מיט בלײַער געשרי-בענע קעסטלעך און ווערטער...

— שייגעץ! אויף אַ געמאָרע שרײַבט מען?! — בּיניאָמין קוקט זיך אַרום ווי איבערגעוועקט פון אַ כאָלעם. פאַר אים שטייט דער ראָוו מיט דער געל-גרויער באָרד, אָנגעטון אין אָן אָפּגעשאָ-סענעם גרין-סאַמעטענעם כאַלאַט און שיך-און-זאָקן.

— ווער ביסטו, פּונוואַנען?

בּיניאָמין זאָגט.

— וואָס טענטלסטו אויף דער געמאָרע? — שרײַט דער ראָוו ווילסט נישט לערנען, פאָר אַהיים, ווער אַ שוסטער.

פון אַלע טישן קוקט מען אַהער. אויף אַ ווײַל ווערט שטיל. באַלד נעמט ווידער רוישן און ברומען ווי אין אַ בינשטאָק, דער ראָוו גייט אַרויף און אַראָפּ ווי אַן אײַנגעשטילטער שטורעם-ווינט, וואָס קאָן יעדע רעגע ווידער אויסברעכן — ער פּיפּקעט האַסטיק אַ ליולקע ציבעך און קוקט אַרום זיך, צי עס ווערט געלערנט.

גייט בּיניאָמין איינמאָל צוריק פון מיטאָג. ס'איז שוין מינכע-צײַט, ווי פון פלאַץ לעבן דער שול הערט זיך אַ יאָמערלעך געוויין. בּיניאָמין גייט צו זען ווער עס וויינט. אין אָפענעם קעמערל, ווו דער שויכעט שעכט אויפעס, שטייט אַ באָכערל, האַלט דעם קאָפּ אַרײַנגעטון אין אַן אָפענער טון פעדערן און וויינט דאָרט אַרײַן.

— וואָס איז דיר, סטערצעווער?*) — ווענדט ער זיך צו אים

*) אין די יעשיוועס רופט מען די באָכערים לויט זייערע שטעט.

און נעמט אים פרײַנדלעך אָן בײַ די אַקסלען — וואָס ווײַנסטו? האָסט נישט קיין טעג ?

יענער האָט זיך פאַרשעמט, קלוימערשט אַ שמייכל געטון ווי צו ווײַזן, אַז ס׳איז גאָרנישט, אָבער ער האָט אַ לאַנגע צײַט נישט געקאָנט רעדן. ערשט אַז ער האָט זיך אַביסל באַרויִקט, האָט ער בינימינען דערציילט, אַז מ׳האָט אים געשריבן פון דער היים, אַז זײַן קליין יאָריק ברודערל קען שוין רעדן און זאָגט מאַ...

ער האָט נישט פאַרענדיקט, זיך נאָך אַמאָל צעוויינט און קוים אַרויסגעהעשעט :

— ס׳קינד... רופט... מאַמע... און די מאַמע... ליגט שוין באַלד אַ יאָר אין קייווער. אין דער היים איז דאָ אַ שטיפמאַמע... אַז כ׳וואָלט געהאַט אַ מאַמע, וואָלט איך נישט... געגעסן... בײַ פרעמדע... טישן...

בינימין האָט זיך דערמאָנט אין זײַן היים... און ער האָט אויך שיִער צעוויינט זיך. — זיי זענען דערנאָך געגאַנגען לאַנג, לענגויס דעם געפרוירענעט טײַך, איינער פאַרן אַנ-דערן אַראָפּגערעדט זיך די הערצער, שעפּטשענדיק. אַלץ אַראָפּ-דערציילט, די פּײַנען פון זייער קורץ לעבן. ס׳איז זיי גע-וואָרן לײַכטער. דערנאָך זענען זיי זיך צעגאַנגען יעדער אין זײַן ווינקל, צו זײַן געמאָרע.

אויף שאַבעס כאַנוקע איז בינימין אַביסל אַהיימגעפאָרן. נאָך צוויי וואָכן פריִער האָט בינימין אַהיים צווויסנגע-טון מיט יערוכעם דער מומע כאַנעס, וואָס איז אַהערגעקומען אויפן יאַרמאַרק פאַרקויפן פעלצן, אַז ער וועט קומען. און די נאַכט וואָס פאַרן פאָרן איז ער שוין געשלאָפן בײַם באַ-לעגאָלע, קעדיי פאַרטאָגס אַרויסצופאָרן.

ער איז נישט געווען אַליין, בינימין, אַ סאַך באָכערים-לעך זענען מיט דער זעלבער פור געפאָרן, טייל העלפט וועגס און דערנאָך צוצולויפן צופוס אַ שטיקל, אַנדערע האָבן גע-האַט צו פאָרן דורך בינימינס שטאָט — ס׳איז געווען אַ צען

צוועלף יינגלעך אין בּיניאָמינס עלטער, פריילעכע, גליקלעכע פון גיכן זײַן אין דער היים.

די נאַכט איז זיי פאַרגאַנגען אָן אַן אויג צוצומאַכן, היימלעך און לוסטיק. מ׳האָט געשטיפט אויף וואָס די וועלט שטייט, אַזש די יידענע, די באַלעגאָלעטע, האָט נישט גע־קענט זיך קיין אייצע געבן מיט דער צעבריקעוועטער כעווּרע.

דערפאַר אַז ס׳איז געקומען אינדערפרי צום פאָרן, איז די כעווּרע יינגלעך געלעגן אויסגעלייגט אויף דער ערד, פאַרזונקען אין טיפן שלאָף. ס׳איז זיי שווער געווען צו דער־וועקן. דעמאָלט האָט דער באַלעגאָלע, איציקל — מיט די אַרויסגעזעצטע אויגן ווי די ציבעלעס, שוין אָן אָנגעטוּענער צום פאָרן, אין דער בורקע מיטן באַשליק, אַרומגעבונדן אויפן בויך מיט אַ טאָפּלטן רימען — גענומען אַ קנאַל מיט דער בײַטש איבער די קעפּ פון די שלאָפנדיקע: אַ קנאַל און נאָך אַ קנאַל. האָט זיך די כעווּרע אויפגעכאַפּט ווי די אָפּגע־בריטע, מיט אַ קרעכצעניש און אַ רײַבן זיך די זײַטן און פלייצעס... און איציקל שטייענדיק אַזוי אויף די פעסטע קלעצלדי־קע פיס אַרײַנגעטון אין פילצענע שטיוול און נאָך האַלטנדיק אויסגעשטרעקט די בײַטש אין דער באַהענטשקעטער האַנט — גרייט נאָך אַ שמאַגע צו געבן איבער די פלייצעס, אַז עס וועט נייטיק זײַן — האָט הירזשנדיק געלאַכט:

— כניאָקעס, שטשעניאַקעס! בײַנאַכט ווען אַלע שלאָפן בראָיעט דאָס אַרום ווי די פרײַמוירערס. מיין יידענע האָט מיר דערציילט — און איצט ווען די פערד שטייען שוין געשפּאַנט— פּאָפּט דאָס ווי נאָך אַ הייסער מיקווע.

כעווּרע זענען דערווײַל שוין געווען אויסגעטשוכעט, אָפּגע־גאָסן נעגל־וואַסער, אויף דער גיך געוואַשן זיך, אָפּגעפּרעפּלט „פון פאַרנט". דער באַלעגאָלע האָט אָפּגענומען אויף פריִער די „פאַר טאָלער" — צו פערציק גראָשן פאַר אַ פאַרשוין, אַלציינס ווי ער האָט צו פאָרן. כעווּרע האָבן זיך אויסגעזעצט אויפן וואָגן, אַביסל זיך געאַמפּערט, געבאָכעט זיך אין די זײַטן און סאָפּקאָל־סאָף זיך אײַנגעזעצט אויף גוט.

— ווי—יאָ! — האָט איציקל אַ געשריי געטון צו זײַנע „פּאַרנאָסע-געבערס” און זיי מעכאַבעד געווען מיט אַ בײַטש אויף אַ „פּאָטשאָנטעק”, נאָך אַמאָל: ווי—יאָ! די צוויי סוסים אַ ברוינס און אַ גרוי געשפּריצטס מיט שמוציק געל, אַ הויכס און אַ נידעריקס, האָבן שווער און געלאַסן, ווי פאַרמויעכטע ייִדן, אַ שלעפּ געטון דעם וואָגן און — יאַזדאַ ! מ׳פאָרט.

דאָס ערעוו אַהיימפאָרן איז געווען אַ סאַך וואַרעמער און האַרץ־דערפרייענדיקער ווי דאָס אין דער היים זײַן. — אין דער היים איז געווען נישט היימלעך. דאָס זאַלאָשינער מיידל האָט מער נישט געאַרבעט קיין זאָקן. די פאַרדינסטן זענען געווען אַזעלכע, אַז עס האָט נישט געלוינט צו האַלטן אַ מענטש. מאַלקע האָט אַליין געאַרבעט, געזעסן פון אינדערפרי ביז שפּעט אין אָוונט און געדרייט די מאַשין, געדרייט גיך־גיך, נישט פאַרגונען זיך אָפּצוועטעמען, קעדיי ס׳זאָל מער זאָקן פאַרטיק ווערן, קעדיי ס׳זאָל אַביסל מער בלײַבן פאַרדינסט.

פון דער אַרבעט, פון דעם נאָכאַנאַנדיקן דרייען די קאָרבע, איז מאַלקען אויף דער האַנט בײַם געלענק אַרויסגעוואַקסן אַ בולע׳ דער געלענק־ביין איז אַרויס פון זײַן אָרט ווי אַ בערגל אויפן האַנט־שלוס. דער דאָקטאָר האָט געזאָגט, אַז די האַנט איז צו דעלי־קאַט צו אַזאַ שווערער אַרבעט, באַפוילן נישט צו אַרבעטן. מאַלקע האָט אָבער געמוזט אַרבעטן. זי האָט געלאַכט, געזאָגט, אַז ס׳טוט איר גאָרנישט וויי. די מאַמע האָט באַהאַלטענערהייט געקרעכצט.

ייִסראָעל נויעך האָט זיך שוין אויך געשאַרט אַרום די זאָקן-מאַשינדלעך. ער האָט ליבערשט געוואָלט אַרבעטן ווי גיין אין כיידער. די מאַמע איז געזעסן בײַם שפּאָל-רעדל, געוויקלט גאָרן אויף די שפּאָלן, מאַלקע זאָל האָבן צו אַרבעטן. אַפילע די קליינע סימעלע האָט אויך שוין געהאַט אַן אַרבעט: גלײַך געסאַדערט די פולע שפּאָלן און צודערלאַנגט דער מאַמען פון קאַסטן אַרויס די ליידיקע.

אַזוי זענען איצט אין דער היים געפלאָסן טעג ווי די מוטנע רעגן-טראָפּנס פון אַ רינע אין אַ שפּעטער האַרבסט-

נאַכט. ס'איז נישט געווען קיין שטראָף וואָס זאָל וואַרעמען, דער־פרייען. בינאָמין איז געווען אַזוי צעטומלט, אַז אַפילו קיין מיט־לייד האָט ער נישט געפילט. ער איז געווען קימאַט גלייכגילטיק. אין דער היים איז יעדער באַזונדער שוין עפּעס געווען ווי אַ מענטש פאַר זיך אַ פאַרשלאָסענער. פונדעסטוועגן איז נאָך אין שטוב געווען ריין צוגערוימט, באַלעבאַטיש און פאַר אַ פרעמד אויג וואָלט שווער געווען צו דערקענען דעם כילוק קעגן אַנדערע באַלעבאַטישע מישפּאָכעס.

מיט באַקאַנטע און כאַווריים האָט זיך בינאָמין ווייניק געזען, אַ כוץ מיט לייבלען און מיט נאָך עטלעכע אין בעסמעדרעש. נאָר איינמאָל, אַ טאָג צוויי פאַרן צוריקפאָרן, האָט בינאָמין גיי־ענדיק דורכן מאַרק פון פעטער יאָסלס געוועלב, געהערט הינטער זיך אַ באַקאַנט קאָל. ער האָט זיך אומגעקוקט און געבליבן שטיין פאַרגאַפט — לושע איז געגאַנגען מיט נאָך אַ מיידל און אַ באָ־כערל אין אַ גרויען גימנאַזיע־מאַנטל און ברייט היטל מיט אַ שטערנדל און גערעדט רוסיש.

ווער זענען דאָס געווען דאָס מיידל און דאָס באָכערל? דאַכט זיך, העזריק דאַווידזאָנס טאָכטער און זון. בינאָמינען האָט דאָס נישט אינטערעסירט. נאָר די לושע, ווי שיין זי איז אויסגע־וואָקסן, ווי הערלעך זי זעט אויס! ווי האַרץ־פאַרכאַפּנדיק איר אַלאַבאַסטער־ווייס פּאָנעם מיט די פינקלדיקע שוואַרצע אויגן הייבט זיך אַרויס פון דעם ברוינעם פוטער־קאָלנער; ווי אירע פיס אין די הויכע קאַלאָשן באַטרעטן דעם טראָטואַר, טריט ביי טריט, לייכט און שלאַנק. אָבער קיין פרייד האָט איר אָנבליק אין בינ־יאָמינען נישט דערוועקט, גיכער אַ ביטערקייט, אַ זודיקע ביטער־קייט ביז טרערן. „ריבוינעשעלוילעם, ריבוינעשעלוילעם" — האָבן זיינע ציטערנדיקע ליפּן געפּרעפּלט. ער האָט זיך האַסטיק אומגע־דרייט פון גלאָצן לושן אין פּאָנעם און — עפּשער דאָס ערשטע מאָל אין זיין יונגן לעבן — אַ שווערן קרעכץ געטון.

און אין דער היים האָט אים די מאַמע געפרעגט, וואָס ער זעט אויס עפּעס אַזוי בלאַס.

— טאַקע — האָט מאַלקע באַשטעטיקט קוים פאַרגינענדיק

זיך אַוועקצוקוקן פון דער מאַשין, פון דער אַרבעט — ער מוז זיך האָבן מיט עמעצן געשלאָגן.

הייבט שוין די מאַמע אָן אויף זיכער:

— זאָג, שעם דיך נישט, מיט וועלכן „צאַדיק" האָסטו דרויסן געהאַט אַ באַגעגעניש ?...

בינאָמין איז אָבער, פול פאַרביטערונג און צאַר, גיך אַרויס־געלאָפן פון שטוב. אין אַ ווינקל, באַהאַלטן פון עמעצנס אויג, האָט ער זיך שטיל אויסגעוויינט. נישט ווי סנדיק אייגנטלעך פאַרוואָס ער וויינט, נאָר נאָכקומענדיק אַ טיפער אינעווייניקסטער באַדער־פעניש. דערנאָך אַז ער איז צוריק אַריינגעקומען, איז שוין גאָר־נישט געווען אויף אים צו דערקענען. ער האָט איבערגעוואַרט ביז נאָך שאַבעס. און באַלד זונטיק אינדערפרי איז ער צוריקגע־פאָרן אין דער יעשיווע.

דעם ערשטן טאָג צוריק אין בעסמעדרעש, איז בינאָמין געווען דערשלאָגן. מיטאָג־צייט, ווען מ'לערנט נישט, האָט ער זיך אויסגעצויגן אויף אַ באַנק, געלעגן מיטן פּאָנעם אַראָפּ און גע־טראַכט נישטפריילעכע טראַכטונגען וועגן דער היים.

אָבער אין מיטן בעסטן ליובען זיך מיט דעם זיס־ביטערן היימווי־סאַם — האָט אים עמעץ מעכאַבעד געווען מיט אַ גאַרטל איבערן רוקן. ער האָט זיך אויפגעכאַפּט, גרייט צו אַ געשלעג אָדער צו צעוויינען זיך.

— וואָס שלאָפסטו? גיי ברענג אַ פּעקל פּאַפּיראָסן.

פאַר אים איז געשטאַנען איינער פון די אָנגעזעענע היי־מישע באָכערים מיט אַ גלאַנץ אויפן פּאָנעם מיט אַהינטער פאַר־לייגטע פּייעס, קוים אַ זעכצן יאָר אַלט און שוין אַ כאָסען און ווי ס'פּאַסט פאַר אַ רייַך זינדל — אַמוירעדיקער שטיפער אין פריילעכער באָכער.

— וואָס האָסטו מיך צו שלאָגן? — טייַנעט בינאָמין.

— שויטעלע, דאָס הייסט געשלאָגן? כ'האָב דיך נאָר אויפגעוועקט. מ'טאָר נישט אַזוי צו ליגן. קומסט ערשט פון דער היים, ביסטו נאָך פויל, גיי ברענג, וועסטו אויך רייכערן.

ס'איז געווען אַ ווונדערלעכע זאַך. דער באָכער האָט גע־הייסן „דער שטרויענער סימכע״, ווייל זיינע האָר זענען געווען פון שטרוי־קאָליר — ער האָט געהאַט אין שטאָט אַ קאַלע אַ זעלטן שיין מיידל, אַ שוואַרצע ווי אַ ציגיינערין, זי איז געווען די טאָכטער פון אַ רייכן טוווע־סויכער. בּיניאָמין האָט דאָרט געהאַט אַ „טאָג״. איצט טאַקע איז ער געווען פון דאָרט געקו־מען פון מיטאָג־עסן. ווער ווייסט, פאַרוואָס בּיניאָמין האָט אין דעם מיידל געפונען עפּעס אַן ענלעכקייט צו לושען, כאָטש זי האָט אינגאַנצן אַנדערש אויסגעזען ווי לושע, דאָס טאַקע איז אויך געווען אַ סיבּע, וואָס האָט בּיניאָמינען פריער אַזוי טרויעריק געמאַכט. — איצט קוקנדיק דעם באָכער אין פּאָנעם אַריין, האָט זיך בּיניאָמינען דערמאָנט זיין קאַלע. עפּעס האָט אים אַ צי געגעבן צום באָכער, דעם כאָסן פון יענעם מיידל. פונדעסטוועגן האָט ער נאָך געמורמלט:

— איך בּין דיר נישט קיין מעשאָרעס.

— אַוואַדע בּיסטו נישט מיין מעשאָרעס — האָט דער באָכער שוין פריינדלעך געשמייכלט מיט די גרויע לעבּעדיקע אויגן — דו געהערסט אָבער צו דער יינגסטער קיטע (גרופּע) בּיסט אַ פרעמ־דער, כוץ דעם וועסטו קריגן צו רייכערן אויך.

אַהון־אַהער בּיניאָמין איז געגאַנגען, געבּראַכט פּאַפּיראָסן פון געוועלבּל. ער האָט נישט גערייכערט. האָט בּיניאָמין דעם פּאַפּיראָס אַוועקגעשענקט עטלעכע אַנדערע יינגלעך צוזאַמען. האָבּן זיי בּיניאָמינען דערפאַר צוגענומען אַלס שוטעף צו די קאַרטאָפל, וואָס זיי האָבּן געבּראָטן אין דער הייסער אַש פון אויסגעבּרענטן אויוון און געלאָזט אים זעצן זיך. די היימלעכע כעווראַ האָט בּיניאָמען אויך אויפגעהייטערט. און אַז דער ערשטער טאָג איז נאָר אַוועק, איז אים דאָס לעבּן צוריק אַריין אין דער קאַליע ווי אַמאָל.

... די פרעמד איז נישט די היים — אָבער עס טרעפט אויך אַ פריילעכער טאָג. אויפן געפרוירענעם טייך, וואָס ליגט האַרט הינטערן בּעסמעדרעש, האָבּן פישערס געלאָזט אויסהאַקן לעכער

אין אײַז, פֿויערים מיט דרענגער אַרבעטן מײַסים אין די לעכער, טרײַבן צוזאַמען די פֿיש. דערנאָך שלעפּט מען אַרויס די גוואַלדיק לאַנגע נעץ. אַ האַלב שטעטל געפֿינט זיך דאָ און ס'גאַנצע בעסמעדרעש באָכערים היימישע און פֿרעמדע, כאַסן-באָכערים און פֿון דער קלענסטער קיטע... די ווינטער-זון שײַנט אויפֿן אײַז, דער אײַז ענטפֿערט איר מיט בלישטשן פֿון אַלע קאָלירן פֿון רעגנבויגן. די אַרויסגעשלעפּטע פֿיש פֿון אונטערן אײַז, צעטומלטע פֿון העלן טאָגליכט און אָן וואַסער, צאַפּלען זיך אויפֿן אײַז, וואַרפֿן זיך ווי אין קאָנוווּלסיע. די זון באַלײַכט ווי פֿאַרכידעשט אויך די פֿיש. אַלע שטייען אַרום און זענען צופֿרידן פֿון קוקן, פֿון געזונטן ווינטערטאָג, און פֿון דער זעלטענער זון. פּלוצלונג קומט אַרויסצולויפֿן דער שטומער יאָסקע לאָסקער, דעם ראָווס איידעמס ברודער מיט די רויט אַרומגעליאַמעוועטע אויגן:

— בוכעווים — שרײַט ער מיט זײַן נישטדײַטלעכער אויסשפּראַך — בוכעווים, דעוו וואָוו איז בייז... שטאַוועק אין קאָס!..

דער ראָוו! — ס'ווערט אַ געלויף פֿון אײַז, אַזש די פֿישערס אין די רויע פּעסט פֿאַרגאַרטלטע פּעלצן קוקן זיך אַרום...

און אַ מינוט שפּעטער זיצן שוין אַלע בײַ די געמאָרעס פֿריילעכע, אויפֿגעפֿרישטע, עס שאַלט אַהער צום אײַז, צו די פֿיש וואָס ליגן קופּעסווײַז פֿאַרכאַלשטע, קוים באַוועגנדיק מיט די באַקנביינער ווי מיט נישט דורכזיכטיקע שײַבלעך, דאָס קאָל פֿון די לערנערס דריגנען און די זון קלויבט זיך אויך שוין צו פֿאַרשוואַרצן, קײַקלט זיך איבערן גרויסן גרין-בלויען הימל אַראָפּ טיף ווו די דײַטשע גרענעץ ליגט, אַז עס קאָן זיך דאַכטן, אַז עס ווילט זיך דער זון נישט דאָ בלײַבן אַליין אָן דער יונגער כעווּרע פֿון בעסמעדרעש.

*

אין עטלעכע וואָכן אַרום האָט מען דעם זלאָטשעווער, וואָס מיטן ווײַנפֿערל אויף דער שטענדיק נאַסער אונטערשטער ליפּ, געכאַפּט אין שאַבעס רייכערן אַ פּאַפּיראָס אין אָפּטריט. מען האָט אים מעקײַעם פּסאַק געווען — מיט פֿאַראַר: מאָצע שאַבעס האָט מען אים אויפֿגעזוכט, געבערענגט אין בעסמעדרעש, איידעס

האָבן איידעס געזאָגט אים אין די אויגן. אַזוי גרויס ווי ער איז, האָט מען אים אַרויפגעלייגט אויף אַ לאַנגען טיש, אָנגעבויגן מיטן פּאָנעם אַראָפּ און אַזוי געשלאָגן, געמונטערט מיט וואַסער און ווײַטער געשלאָגן, מיט רימענס און מיט גאַרטלען אויפן לײַב. אָנגעצויגן דאָס העמד איבערן הוילן לײַב, באַנעצט דאָס מיט וואַסער, ס'זאָל זײַן גוט אָנגעצויגן און ווײַטער געשלאָגן ביז מ'האָט אים אַ האַלב טויטן אַרויסגעשמיסן פאַר דער טיר און מער זיך נישט געקומערט וועגן אים.

„יאָ — טראַכט ביניאָמין — ס'איז אַוואַדע גאַנץ ריכטיק, אַ באַל-אַווײרע קומט צו באַשטראָפן. אָבער פאַרוואָס, געוואַלד געשריגן, פאַרוואָס, אַז מ'האָט הערש לייב שמועל יודע גאָלדמאַנס זון געכאַפּט בײַ נאָך אַ גרעסערער אַווײרע — פאַרוואָס איז אים קיין האָר נישט געקרימט געוואָרן? באָכערים האָבן געלאַכט, און אים פאָרגעוואָרפן, הערש לייב האָט די פאָרוואַרפער געצאָלט מיט פּעטש און — גאָרנישט! ער קומט אין בעסמעדרעש, לערנט ווײַטער בײַם ראָוו, ווי קיינמאָל גאָרנישט. פאַרוואָס איז דאָס אַזוי?"

פאַר פּורים האָבן די יעשיווע-באָכערים זיך געלערנט אַ פּורים-שפּיל „אַ רעבע מיט כסידים". די פּראָבעס זענען נאָכט בײַ נאַכט פאָרגעקומען אין בעסמעדרעש. דער גאַבע מאָרדכע ביניאָמין, וואָס אין בעסמעדרעש רופט מען אים מאָרדכע „האָמען" — האָט מאָריש אוילעמעס געווען, אַז די באָכערים מאַכן אים אַ טעל פון די ליכט צוליבן פּורים-שפּיל און בײַ ביניאָמינען אין דער קוואַרטיר האָט אים די שנײַדערקע אָנגעזאָגט, אַז אויב ער וועט נישט זען צו מאַכן, זי זאָל קענען בײַוווינען דאָס פּורים-שפּיל — מעג ער זיך באַצײַטנס שאַפן אַן אַנדער שלאָפאָרט. גראָד דעמאָלט האָט מען צופעליק געפונען אין דעם שיימעס-קעלער זיצן צוויי באָכערים און לייענען עפּעס לאָשן-קוידעשדיקע ביכלעך. ביניאָמין האָט נישט פאַרשטאַנען, וואָסערע ביכלעך דאָס זענען. אין בעסמעדרעש האָט מען זיך דערציילט, אַז ערגעץ אין קראַך זענען פאַראַן אַפּיקאָרסים, וואָס שרײַבן די ביכלעך קעדיי אַראָפּצופירן פון רעכטפאַרטיקן וועג. עלע בער מיט די רוי-

טע ברעמען ווייסט, אַז — די דאָזיקע ביכלעך זענען פאַר דער נעשאָמע דאָס זעלבע, וואָס סאַם פאַרן גוף: „איך ווייס, איך האָב שוין געזען איינס, נאָר איך האָב מוירע געהאַט אַרײַנצוקוקן”...

גוט — דאָס אַלץ איז פאַרשטענדלעך. פאַרוואָס אָבער האָט דער פראָשקער געמוזט דערפאַר אַרויס פון דער יעשיווע? נאָך דעם זעלבן טאָג האָט דער ראָוו אַרומגעשיקט אים צונעמען די „טעג” אין אַרן, דעם רײַכן זאַלץ־סויכער יעכיעל מאַזעס בען יאָכיד — דער געכאַפטער צוזאַמען מיטן פראָשקער — קומט ווײַ־טער אין בעסמעדרעש. דער ראָוו האָט אים גלײַך אַרײַנגערופן צו זיך און אויסגעמוסערט און מער גאָרנישט. ער לערנט אויך ווײַטער בײַם ראָוו דעם „שיִער”.

— פאַרוואָס?

וואָס נענטער צו פורים, אַלץ ווייניקער איז אין בעסמעד־רעש געלערנט געוואָרן דעם ראָווס „שיִער” מיט דער קליינער קי־טע איז אינדערפרי. דערנאָך האָט זיך דער ראָוו שוין קנאַפּ אַרײַנגעוויזן אין בעסמעדרעש. ער האָט געהאַט צו טון מיט זײַ־נע איניאָנים צום אָנקומענדיקן פייסעך...

אין בעסמעדרעש זענען קעסיידער אָפּגעהאַלטן געוואָרן פּראָ־בעס פון פורים־שפּיל. דער גאַבע מאָרדכע „האָמען”, וואָס האָט גע־שטערט, האָט באַקומען זײַן פסאַק. ווען ער איז אין אָוונט נאָך מײַרעוו אַרויסגעגאַנגען דער לעצטער פון בעסמעדרעש, האָט עמעץ אין פינצטערן פעדערהויז אַריבערגעוואָרפן אַ שמאַטע אים אי־בערן קאָפּ און ער איז אַרויס מיט צעשעדיקטע זײַטן, נישט וויסנדיק ווער ס'האָט אים דאָס געטון. און אַפילע די פּאָליציי, וואָס ער האָט באַלד געבערענגט אין בעסמעדרעש אַרײַן, האָט אים אויך נישט געקאָנט העלפן. איז ער לעסאָף אָפּגעזעסן, מער זיך אין גאָרנישט געמישט:

— מײַן געשלאָגענע קאַפּאָרע זענען זיי מיטן פורים־שפּיל צוזאַמען — מיך וועלן זיי נישט בעדאַלעס שטעלן און קאָהעלס סטרוזש בין איך נישט.

און אַז ער איז אָפּגעזעסן, זענען די באָכערים מיט אים

שאָלעם געוואָרן. ער האָט שוין דערנאָך אַפילע בײַגעוווינט די פּראָבעס אויך. די באָכערים האָבן אים אויפגעוויזן, אַז מיט דעם פּורים-שפּיל טוען זיי אויף אַ גרויסע זאַך לעשעם שאָמאַיִם — אַ וויקועך צווישן אַ כאָסיד און אַפּיקוירעס. דער כאָסיד געווינט, דער אַפּיקוירעס האָט אים נישט וואָס צו ענטפערן. ער רײַסט פון זיך אַראָפּ דעם קראַגן, דעם שניפּס און דאָס פאָרהעמד — טוט זיך אָן שיך-און-זאָקן און ווערט אַ כאָסיד.

— אַז איך וואָלט דאָס פריִער געוווסט, וואָלט איך באַלד נישט געשטערט — האָט געזאָגט דער איידל געוואָרענער בעסמעד-רעש-גאַבע.

די באָכערים האָבן אים הינטערן רוקן געמאַכט נעז, גע-שושקעט זיך אין די אויערן אַרויסשטעקנדיק די צונג:

— אַז מ'האָט דעם קעלעוו געגעבן צו שמעקן טאַבעק — איז ער אַ גוטינקער.

ביניאָמינען האָט זיך אײַנגעגעבן צו ווערן אַ שטיקל „גויסע קיילים" (געהילף) בײַ די פּורים-שפּילער, אָבער פאַר אַ שפּילער האָבן זיי אים נישט געוואָלט צונעמען, ווײַל ער איז נאָך צו יונג, און זיי אַלס גרויסע באָכערים נישט אָנגע-שטאַנען, און זינגען קען ער אויך נישט, — נאָר באַדינען די שפּילערס האָבן זיי אים יאָ דערלויבט.

ביניאָמין איז דעמאָלט שוין גאַנצע טעג פרײַ געווען פון לערנען און זיך געפּאָרעט מיט די פּורים-שפּילער.

און דער ליבער פּורים איז געקומען, אַ שיינער ליכטיקער טאָג געווען. פון פריידיקער פאַרטועמקייט איז ביניאָמין אַפילע נישט געגאַנגען ווי די איבעריקע „פּרעמדע" מיטן פּושקעלע, קלײַבן שלאַכמאָנעס-געלטער צו האָבן צו באַצאָלן שלאָף-געלט דעם שנײַדער „קישקע".

אויף דער נאַכט האָבן די פּרעמדע זיך געלאָזט אָנגרייטן אַ פּורים-סודע בײַ מענאַשע מייערן אין טיי-שענקל. יעדער האָט געגעבן אַ פּאָר גראָשן. מענאַשע מייער מיט דער ברייטער באָרד האָט געלאָזט מאַכן אַ גאַלער, פּריטלעך און אַרבעס. די האַלב

בלינדע יידענע, די מענאַשע מייעריכע, האָט געפּראַצעוועט ווי אין זילן דאָס אַנגרייטעכץ פּאַר די יעשיוואַקעס זאָל וואָס שענער אויסזען און וואָס ווייניקער קאָסטן... נאָך דעם פּורים־שפּיל וועלן זיך דאָך די באָכערים דאָ צוזאַמענקומען, אַ הוליע טון און אויפּשניפּן די פּאַר זיי אָנגעגרייטע גוטע זאַכן און איר, דער באַלעבאָסטע, וועט אויך עפּעס בלייבן...

איצט גייט די פאָרשטעלונג ביים ראָוו. די גאַנצע שטאָט באַלאַגערט דעם ראָווס הויז. די, וואָס האָבן שוין נישט געקענט אַריין אינעווייניק, האָבן זיך כאָטש געשטופּט צו די פענצטער — אַריינקוקן דרינען. זענען די טירן אַרויסגענומען פון איין שטוב אין דער צווייטער, אומעטום פול מענטשן און אַלץ דריקט זיך און אַלץ שטופּט זיך, רוישט און באַוועגט זיך, ווי די כוואַ־ליעס אין טייך. לאָמפּן ברענען, ליכט שמעלצן זיך, עס פינק־לען מיט רעגנבויגן־קאָלירן די בריליאַנטן און די אויערינגען פון ראָווס טעכטער און שנור. כסידים אין שטריימלעך, אין סאַמעטענע היטלען און דאָ און דאָרט זעט זיך אויך אַ קאַפּע־לוש — דאָס זענען אויך כסידים עקספּעדיטערס, וואָס פאַר־ברענגען דעם טאָג איבער דער גרענעץ...

ס'הערט אַ געשריי: שאַ, שאַ, שטילער, זיי קומען!...

דער עולם נעמט זיך שטופּן צוריק פון איין זייט אויף דער צווייטער, אינמיטן זאָל בלייבן פריי אָרט... דאָס שטופּעניש ווערט אַנראַכמאָנעסדיק. עמעץ שרייט: מיין היטל ווו איז? און ס'זעט זיך ווי אין מיטן יאָם קעפּ דעקט זיך עמעץ צו דעם קאָפּ מיט דער האַנט, כאָלילע נישט צו שטיין מיטן בלויזן קאָפּ... אַ קינ־דיש קאָל גיט שניידיק אַ געשריי, באַלד דערויף אַ ווייבערישער יאָ־מערדיקער כליפּ: מיין קינד, דערהאַרגעט מיר נישט ס'קינד! די מענטשן־כמאַרע שטייט אָבער ווי אַ מויער: קיינער וויל זיך נישט רירן וואַרטנדיק אויף די וווּנדער, וואָס וועלן דאָ באַלד פאָרקומען.

קוים מיט צאָרעס געלינגט צו מאַכן אַ וועג צו דער פאַר־

מאַכטער טיר. פון דאָרט קומען אַרײַן צו פליִען צוויי פּאַיאַצן אַנגעטון האַלב מאַנצבילייש האַלב ווײַבעריש מיט שווערדן אין די הענט און פּאַרוקן אויף די קעפּ און גיבן אַ זונג אַרויס:

— שענעם גוטנאַוונט, שענעם גוטנאַוונט,
מײַנע ליבע לײַטע!
האָטס געדולד, האָטס געדולד
אײַנע קורצע צײַטע.
די געשיכטע פון אַ רעבן מיט כסידים
וועלן מיר פאַרציילן —

און אויסגעצויגן, מיט די שווערדן אין די הענט שטעלן זיי זיך איינער קעגן צווייטן ווי צוויי זעלנער אויף דער וואַך.

איסערל סטאַשעווער אַלס אַפּיקוירעס, אָנגעטון אין אַ קורץ רעקל מיט אַ קראַגן, אַ פּאַרהעמד און שניפּס, ברילן אויף דער נאָז — קוועטשערלעך, ווי אַן עמעסער דײַטש מיט דינע וואָנסעלעך געמאַכט פון דרײַ האָר אַרויסגעריסן פון אַ פערדס וויידל, גיט אַ היפּ פּאָר מיט אַ זונג:

אוי, דו כאָסיד מיט די צעדרייטע פּייעס,
צי קאָנסטו מיר דעם אַפּיקוירעס דען זאָגן דייעס?

און דאָ גייט אַ לאַנגער וויקועך אויף גראַם מיט געזאַנג. ייִצכאָק אַרן אַלס כאָסיד זינגט אַ פּאָסעק און איסערל אַלס אַפּיקוירעס זינגט אַ פּאָסעק. אַלץ אַרום איז אָנגעשטרענגט שטיל ווי די שטוב וואָלט געווען אָן לעבעדיקע מענטשן. אַלע וואַרטן מיט האַרץ-קלאַפּעניש, ווער וועט זיגן: דער כאָסיד צי כאַלילע דער אַפּיקוירעס, ביז לעסאָף גיט ייִצכאָק אַרן אַ זונג מיט ניצאָכן:

אוי דו אַפּיקוירעס,
צי איז אונדזער טוירע נישט וואָר,
שיק דײַנע לײַטלעך
צו אַלדע שוואַרצע יאָר!

דער אַפּיקוירעס קען מער נישט בײַשטיין. ער גיט זיך אונ-

טער, דער אוילעם ברעכט אויס אין אַ יובל־געשריי. אַלע פּורים־שפּילער: דער רעבע, די כסידים מיטן אַפּיקוירעס און פּאַיאַצן אין מיטן לאָזן זיך אין אַ ריקעדל. דער ראָוו הייסט שטעלן ווײַן מ׳טרינקט, מ׳הוליעט, מ׳טאַנצט. און די פּורים־שפּילער לאָזן זיך גיין צו די שטאָט־באַלעבאַטים, אויפצופירן דאָרט דאָס שפּיל. נאָך אַלעם, שפּעט בײַנאַכט קומט מען זיך צונויף בײַ מענאַשע מייערן אין טיי־און ביר־הײַזל. מ׳לאָזט זיך ווילגיין אויף וואָס די וועלט שטייט, מ׳הוליעט ביז אינדערפרי.

יאָ, דער פּורים איז אַדורך פריילעך. דערפאַר אָבער איז דער נאָך־פּורים געווען נישט פריילעך. בײַם שנײַדער האָט מען זיך צו ביניאָמינען אַ נעם געטון. די שנײַדעריכע מיטן שיינעם פּענעמל, האָט געהאַט צו ביניאָמינען טײַנעס, פאַרוואָס ער האָט נישט געזען, זי זאָל קענען בײַוויינען די פאָרשטעלונג, ווו ער, ביניאָמין, איז געווען „דער גאַנצער מאַכער“. מ׳האָט זיך צו ביניאָמינען אַ נעם געטון אויפן רעכטן עמעס. אָפּגעטון אים שפּיצלעך אין שלאָף און אויף דער וואַך. מיילע, אויף דער וואַך האָט ער זיך נאָך געקענט אָפּווערן, אַז מ׳האָט אים אָבער אין שלאָף אונטערגעגאָסן וואַסער אין בעט אָדער ענלעכס, האָט שוין ביניאָמין געמוזט פון דאָרט אַוועק אַנדערשוווּ שלאָפן.

אין ווידער געוואָרן אַ מײַסע מיט די זאַכן. אַזוי ווי ביניאָמין האָט נישט געהאַט צו באַצאָלן פאַר דער אָפּגעשלאָפענער צײַט, האָט מען אים פאַרהאַלטן די זאַכן פאַרן כויוו.

ס׳איז געווען שלעכט. אָבער ביניאָמין האָט נישט פאַרצווייפלט. יערוכעם דער מומע כאַנעס איז געקומען צו פאָרן אויפן יאָרמאַרק, איז ער מיט ביניאָמינען אַהינגעגאַנגען צו פייסעך קישקע. אָבער יערוכעם האָט נישט געטויגט צו אַזעלכע אַסאָקים. ער איז באַלד אַרײַנגעקומען טיטולירנדיק אים מיטן צונאָמען. ער האָט אַן עפן געטון די טיר מיט אַ ברייטן:

— גוט מאָרגן, ר׳ פייסעך קישקע — אַזוי אַז ער האָט שיִער די גאַנצע מײַסע קאַליע געמאַכט. נאָך אַ רעגע וואָלטן זיי ביידע

פון דאָרט אַרויס מיט צעבראָכענע ביינער. וואָרן די געזעלן האָבן אויפן מייַסטערס וונק זיך שוין געהאַט געכאַפּט פון די זיך־ער־טער שפּייַענדיק זיך אין די הענט פאַר קוראַזש וועגן און די שנייַדעריכע האָט שוין געהאַט געעפנט איר בייז זינגעוודיק קעלעכל, זוכנדיק אַ קליי־זאַין.

איז דאָך אָבער יערוכעם אַ פּיפּיקער מאַרק־סויכער, וואָס קען זיך אַן אייצע געבן מיט שיקערע פויערים — האָט ער באַלד דעם דישעל אַנדערש אַ קערעווע געטון, אָנגעהויבן מיט גוטן: אַ שיק געטון ביניאָמינען נאָך דעם עמעסדיקן טרונק בראָנפן. ביי אַ קויסע נייַנציקער מיט אַ פאַרבייַסן איז מען פאַרטיק געוואָרן. אַביסל געלט, אַביסל גוטע ווערטער—מ'איז דאָך נישט כאָלילע קיין גאַזלאָנים אין וואַלד, איז מען דורכגעקומען.

יערוכעם מאַכט דאָס אַזוי פייַן. ער גיט אַ לאָז אַראָפּ די גרויסע ליפּן, אַ שפּרייט אויס די האַנט אין דער לופט, ווי אַ טעלער, רעדנדיק מיט זייַן לאָשן פון יאָרמאַרק:

— נו, וואָס, נו וואָס, ס'זאָלט מיר לעבן, ווילט עץ דאָ מער אַרויסקוועטשן פון אַ יינגל אַ יאָסעם? וואָס האָט ער הי געשעפטן געמאַכט ? די מוטער אַן אַלמאָנע.

און ווי ביניאָמין האָט נישט ליב די ראַכמאָנעס-רייד אויף זייַן כעשבן, איז ער דאָך צופרידן געווען, אַז דער שנייַדער האָט אים אַרויסגעגעבן די זאַכן. ער האָט אים נאָך אַפילע דערלויבט דאָ צו שלאָפן ביז צום זמאַן אָן באַצאָלט.

ביניאָמין האָט זיך פון דער טויווע פרייַנדלעך אָפגעזאָגט, דאָס קעסטל זאַכן האָט ער אַהיימגעשיקט מיט יערוכעמען און אַזוי ווי ס'איז שוין געווען האַרט פאַרן זמאַן און געגוג וואַרעם — איז ער דאָס שטיקל צייַט געשלאָפן אין בעסמעדרעש, קעדיי אַהיימצופאָרן פאַר ערעוו-פייסעך, ווי יעדער לייַטישער יעשיווע־באָכער.

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

פרייז 45 גר. № 16. 25 STYCZNIA 1936

„Kinder - Frajnd"

DWUTYGODNIK Wydanie A

Adres redakcji i administracji: Warszawa, Miła 33 m. 24.

JEWISH PUBLIC LIBRARY
LA BIBLIOTHÈQUE PUBLIQUE JUIVE
MONTRÉAL
יידישע פאלקס ביבליאטעק
הספריה היהודית העממית

דעם 10 פעברואר 1936 דערשיינען:

ביבליאָטעק „א".
ש. האָראָנטשיק
ביים שוועל
לעצט בוך

זשורנאל
קינדער
פריינד
פאַר קינדער און יוגנט
נומער 1

ביבליאָטעק „ב".
אין צוזאַמענהאַנג מיטן
טויט פון מייסטער פון
קינדער-ליטעראַטור
ר. קיפּלינג
מייסעלעך

אדרעס פאַר געלט (דורך אַ Przekaz Rozrachunkowy):
„Kinder - Frajnd", Warszawa, Kartoteka 662.
ביים שיקן געלט גענוי אָנווייזן אויף וואָס דאָס געלט ווערט געשיקט.

לייענט אונדזערע פּראָספּעקטן אין דעם בוך!
באַניצט גלייך דעם אַבאָנאַמענט!

SZ. HORONCZYK — BAJM SZWEL

Druk. „RENOMA", Warszawa. זעצעריי גלאַנץ, מלאָווסקע 4.